

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2012

Andrea Bijedičová

Vysoká škola ekonomická v Praze

Fakulta podnikohospodářská

Arts management

MFDF JIHLAVA A JEDEN SVĚT: FESTIVALY DOKUMENTÁRNÍHO FILMU V ČESKÉ REPUBLICE

Vypracovala: Andrea Bijedičová
Vedoucí práce: Mgr. Jan Hanzlík

Prohlášení

Prohlašuji, že bakalářskou práci na téma „MFDF Jihlava a Jeden svět: festivaly dokumentárního filmu v České republice“ jsem vypracovala samostatně. Použitá literatura a podkladové materiály jsou uvedeny v příloženém seznamu literatury.

V Praze dne 7.6. 2012

Podpis:

Poděkování

Zde bych ráda poděkovala Ing. Janu Hanzlíkovi za cenné konstruktivní rady a připomínky při vypracovávání této práce a také za trpělivost během konzultování.

Anotace bakalářské práce

BIJEDIČOVÁ, Andrea. *MFDF Jihlava a Jeden svět: Festivaly dokumentárního filmu v České republice*. Praha, 2012. Bakalářská práce. 55 stran. Vysoká škola ekonomická v Praze. Podnikohospodářská fakulta. Vedoucí práce: Mgr. Jan Hanzlík.

Síla dokumentární tvorby tkví v její schopnosti reflektovat realitu a informovat diváky o skutečných událostech nebo lidech a jejich životních příbězích. Tato práce se věnuje začlenění dokumentárního filmu do kontextu filmových festivalů v České republice v posledních přibližně 20 letech na příkladu MFDF Jihlava a Jeden svět. Teoretická část je zaměřena na etické otázky, politickou, sociální a lidskoprávní tematiku dokumentární tvorby, stejně tak na vytvoření sítě filmových festivalů a jejich vývoj. Praktická část přináší pohled na dramaturgii zmíněných festivalů dokumentárních filmů a poskytuje jejich srovnání v rámci tematického zaměření či dramaturgie.

Klíčová slova: dokumentární tvorba, výkladové mody dokumentárního filmu, filmové festivaly, lidskoprávní tematika, sociální herci, festivalové sekce

Annotation of Bachelor Thesis

BIJEDICOVA, Andrea. *IDFF Jihlava and One World: Documentary Film Festivals in Czech Republic*. Prague, 2012. Bachelor thesis. 55 pages. University of Economics, Prague. Thesis supervisor: Mgr. Jan Hanzlik.

Power of the documentary production consists in its ability of reflecting the reality and informing the audience about the actual events or people and their real life stories. This thesis is dedicated to embody the documentary film to the context of film festivals in the Czech Republic in the last 20 years using MFDF Jihlava and Jeden svět as examples. The theoretical part is focused on the ethical questions, next on political, social and human-right themes, as well as on producing a network of film festivals and their development. The practical part is concerned with the dramaturgy of the festivals and with the comparison of the thematic specialization or dramaturgy.

Key words: documentary films, modes of interpretation in documentary, film festivals, human rights theme, social actors, sections of film festivals

OBSAH

Úvod	8
Teoretická část.....	10
1 Základní pojmy.....	10
2 Počátky filmových festivalů a dokumentárního filmu v evropském filmovém průmyslu	11
3 Dokumentární film	15
3.1 Úvod do dokumentárního filmu – objektivnost	15
3.2 Etické otázky v dokumentární tvorbě.....	18
3.3 Metody a výkladové mody	20
3.4 Politická, sociální a lidskoprávní tematika.....	21
3.5 Problém dokumentární tvorby v ČR	23
4 Filmové festivaly.....	24
4.1 Druhy filmových festivalů v ČR	24
4.2 Vliv filmových festivalů na lokalitu a festivalový okruh – propojení sítí	27
4.3 Založení filmového festivalu.....	29
4.3.1 Název festivalu	30
4.3.2 Stanovení data festivalu	30
4.3.3 Počty.....	30
4.3.4 Strategie prvních pěti let	31
4.3.5 Získávání finanční podpory.....	32
4.3.6 Mediální partnerství, propagace	33
Praktická část.....	35
5 Jeden svět	35
5.1 Cíle festivalu	36
5.2 Datum a místo konání	37
5.3 Témata a klíčové oblasti.....	37
5.4 Ceny a poroty	39
5.5 Industry sekce.....	39
5.6 Jeden svět na školách	40
5.7 Máte právo vědět.....	41
5.8 Promítej i ty!.....	41
5.9 Jeden svět v Bruselu.....	42
5.10 Sesterské festivaly.....	42
6 Jihlava.....	43
6.1 Cíle festivalu	44
6.2 Datum a místo konání	44
6.3 Festivalové sekce.....	45
6.4 Ceny a poroty	46
6.5 Industry program	46
6.6 Publikační činnost	47
7 Srovnání MFDF Jihlava a Jeden svět.....	48
Závěr.....	50
Seznam použité literatury	52
Knižní zdroje	52
Internetové zdroje	53

ÚVOD

Ústřední tematikou této práce, jak již název napovídá, je dokumentární film v návaznosti na filmové festivaly v České republice, konkrétněji po roce 1990. Přestože téma je již úzce vymezené a není zde prostor pro ucelený historický vývoj filmových festivalů a dokumentárního filmu, nelze to zcela opomenout. Proto se budu hned v úvodní části tomuto aspektu stručně věnovat.

Dokumentární tvorba se v České republice dostává stále více do popředí zájmu a to hlavně díky filmovým festivalům dokumentárního filmu a také jí je věnováno více prostoru i v televizním vysílání. Důkazem je uplynulý rok 2011, který byl pro dokumenty v České republice velice úspěšný. „Do distribuce bylo uvedeno 19 českých dokumentů. Mezinárodní festival dokumentárních filmů Ji.hlava otevřel platformu pro hledání námětů dokumentárních filmů Inspirační fórum. Portál DAFilms.com spustil program zpřístupňování dokumentárních filmů pro studenty vysokých škol zdarma. Festival Jeden svět zahájil One World Social Innovation, vzdělávací platformu na poli nových médií. Televize NOVA natočila nový docusoap o ženských věznicích a televize HBO opět vyhlásila soutěž o námět na celovečerní dokument.“¹ Celkově lze dynamický rozvoj dokumentární tvorby za uplynulých 20 let charakterizovat rozvojem internetu, sociálních sítí a jiných nových médií, což značně usnadnilo cestu dokumentární tvorby a informací k potenciálním divákům. „Dokumentární hnutí prorazilo na internet a stále zde sílí, na serverech jako Youtube či Facebook si mock-, kvazi-, semi-, pseudo- a bona fide dokumenty osvojují nové formy a pouštějí se do neotřelých námětů.“²

Obsahová struktura práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. V teoretické části bude věnován prostor nejprve historickému vývoji filmových festivalů zasazenému do Evropy, která je považována za kolébkou tohoto fenoménu. Dále se věnuji obecné povaze dokumentárního filmu. Co je jeho předmětem? Do jaké míry je dokumentární tvorba objektivní? Na první pohled není zcela zřejmá souvislost dokumentárního filmu a filmových festivalů ve vztahu k etickým otázkám, ale osobně se domnívám, že tato část zde má své opodstatněné místo. Měli by se tvůrci zajímat jen

¹ KUBICA, Petr. Úvodník. *Dok.revue. Respekt*. 2011, č.51/52. s. 1.

² NICHOLS, Bill. *Úvod do dokumentárního filmu*. Praha: Akademie múzických umění v Praze, 2010. s. 21. ISBN 80-7331-23-6.

o získání potřebného materiálu pro svůj dokument, nebo si položit otázku: Co se stane se sociálními herci po ukončení natáčení?

Jelikož se následně v praktické části budu zabývat MFDF Jeden svět – festivalem dokumentárních filmů s lidskoprávní tematikou, nesmí v teoretické části chybět charakteristika lidskoprávních, politických i sociálních témat v dokumentární tvorbě. Přestože jsem výše uvedla, že uplynulý rok byl z pohledu dokumentární tvorby a festivalového průmyslu úspěšný, stále zde v českém prostředí existuje mnoho problémů a omezení. Poslední kapitola teoretické části se týká mapování celé sítě filmových festivalů v České republice. Věnuji se zde druhům festivalů v ČR, vytváření festivalového okruhu, založení filmového festivalu na základě zkušeností MFDF Jeden svět a dalším bodům této problematiky.

V návaznosti na teoretickou část se v té praktické zabývám MFDF Jeden svět a Jihlava. Jejich koncepcemi, tematickým zaměřením, aktivitami, celoročním působením, závěrečným zhodnocením a vzájemným porovnáním obou festivalů.

Cíle práce:

- definovat propojení dokumentární tvorby a filmových festivalů se všemi souvisejícími aktivitami a aspekty,
- zhodnotit situaci v ČR,
- ukázat výčet aktivit filmových festivalů dokumentárního filmu a smysl jejich práce,
- porovnat obecné tematické zaměření MFDF Jeden svět a Jihlava a zjistit, jak se od sebe mohou filmové festivaly dokumentárního filmu odlišovat.

TEORETICKÁ ČÁST

1 ZÁKLADNÍ POJMY

DOKUMENTÁRNÍ FILM

Neexistuje pouze jedna definice dokumentárního filmu. O tom, jak nejpřesněji definovat tento pojem se vede debata již od doby, kdy dokumentarista John Grierson (považován za otce britské dokumentární tvorby) upozornil, jak nepřesná byla dosavadní pojmenování a definice této tvorby.³ Byl to také on, kdo označil Flahertyho dokument *Nanuk – člověk primitivní* za „dokument“, protože to byl pro něj ukázkový příklad dosavadní tvorby, který splňoval jeho osobní kritérium kreativního ztvárnění reality.⁴ Filmový teoretik Paul Rotha tvrdí: „Dokument není definován subjektem nebo stylem, ale přístupem. Zřídka se využívání profesionálních herců i výhod připravených scén. Ospravedlňuje použití každé technické vynalézavosti, aby získal kýžený vliv na diváka. Pro režiséra dokumentu je vzhled věcí a lidí jen povrchní věc. Je to význam za těmi věcmi a důležitost osoby, co poutá jeho pozornost. Dokumentaristický přístup ve významu ke kinu se liší od filmů ne v tom, že nebere v úvahu primárně umělecké ztvárnění, ale tím, že záleží na důvodu, proč je tato činnost prováděna.“⁵

FILMOVÉ FESTIVALY

„Festivaly jsou události (obvykle konané každoročně), které pořádají soutěž a nabízejí ceny. Kromě této základní funkce poskytují soubor aktivit počínaje oslavou filmu skrze tematická oddělení až po fázi produkce a distribuce.“⁶ Je to tedy místo, kde se setkávají tvůrci, herci, sponzoři, „společensky významní lidé“, distributoři (ti následně podle ohlasu diváků rozhodují, které filmy budou uvedeny do kin), média a samozřejmě také filmoví fanoušci. Jsou to akce, které díky svému sociálnímu a kulturnímu dopadu a aktivitám přitahují pozornost médií po celém světě. Příkladem mohou být mezinárodně uznávané filmové festivaly např. v Cannes nebo v Karlových Varech.

³ NICHOLS, Bill. *Úvod do dokumentárního filmu*. Praha: Akademie múzických umění v Praze, 2010. s. 26. ISBN 80-7331-23-6.

⁴ Tamtéž, s. 33.

⁵ ELLIS, Jack C. *The documentary idea: a critical history of English-language documentary film and video*. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice Hall, c1989, s. 7. ISBN 01-321-7142-2.

⁶ BLANDFORD, Steven, Barry Keith GRANT a Jim HILLIER. *The film studies dictionary*. New York: Co-published in the United States of America by Oxford University Press, 2001, vii, p. 96. ISBN 03-407-4191-0.

LIDSKÁ PRÁVA V DOKUMENTAČNÍ TVORBĚ

Lidskoprávní tematika oprávněně a zcela logicky zaujímá místo v dokumentární tvorbě. V naší dnešní demokratické společnosti již zapomínáme, jak složité bylo dostat se k dnešnímu stavu, a mnozí si často neuvědomují, že kolem nás ve světě tomu tak není ani dnes. Dokumenty, potažmo filmové festivaly s danou tematikou mohou současnou situaci změnit a zejména na ni upozornit. „Na jedné straně jsou lidskoprávní filmové festivaly zaměřeny na informace a svědectví spíše než na umění a zábavu, jejich pozornost je zaměřena na vytváření povědomí a vzdělávání. Spíše než filmovými profesionály jsou filmové festivaly s lidskoprávní tematikou organizovány občanskými sdruženími a obránci lidských práv, kteří si přejí využít sílu filmů a videa, přesvědčivou silou audiovizuální komunikace („skrzes vidění věřím“ faktor) a kouzlo vyprávění příběhu jako zesilovač hlasu lidských práv, odhalovat zločiny a zneužívání, a tím mobilizovat solidaritu, podpořit a obhajovat změnu.“⁷

2 POČÁTKY FILMOVÝCH FESTIVALŮ A DOKUMENTÁRNÍHO FILMU V EVROPSKÉM FILMOVÉM PRŮMYSLU

Historie celé kinematografie je spjata s institucí kina a později právě s filmovými festivaly. A nejinak je to i v případě dokumentárního filmu, přestože jde v rámci filmové a i v pozdější době televizní produkce stále o menšinové odvětví. Dle mého názoru je popularita dokumentárních filmů v dnešní době pravděpodobně dána větším zájmem lidí o své okolí. Lidé nechtějí být lhostejní a chtějí mít k dispozici ucelené informace o skutečnosti a znát pravdu. Ne pouze ty informace, které se k nim dostávají prostředním médií a jsou často vytržené z kontextu. Žijeme dnes sice v globalizovaném světě, ale přesto často ani neznáme své sousedy. Lidé se touží vymanit z povrchní nevědomosti a dopátrat se skutečnosti. Danou skutečnost mohou objevit ve filmech, které jsou založeny na faktech a pravdivých událostech. „Divák dokumentárního filmu je vzrušován tím, že prožívá proces odhalování skutečnosti. Dodejme hned, že toto vzrušení může být navozeno pouze tehdy, má-li k této skutečnosti divák nějaký vztah.“⁸

⁷ PORYBNÁ, Tereza. *Setting up a human rights film festival: a handbook for festival organizers including case studies of prominent human rights events*. Prague: People in Need, 2009, s. 14. ISBN 978-808-6961-644.

⁸ SKLENÁŘ, Václav. *Deset kapitol o dokumentárním televizním filmu*. Praha: Akademie múzických umění v Praze, s. 7. 1974.

Jak bylo řečeno výše, i dokumentární film byl spjat s kinem, proto pokud nebyla dokumentární tvorba promítána v kinech, znamenalo to, že dokumentární film byl prakticky vyloučen ze života filmových diváků. Nejednou se dokument ocitl pod vlivem okolností, které nemohl ovlivnit. Na ukázkou poslouží příklad z poválečné doby: „Na konci války byla většina dokumentární tvorby v rukou velkých institucí. Státní agentury v mnoha zemích podporovaly dokumentární výrobní jednotky, které produkovaly výukové a propagační filmy pro školy a civilní organizace.“⁹ Motivy natáčení dokumentárních filmů, jak je vidět, byly v minulosti různorodé. V dnešní době, kdy se finanční prostředky na film obecně těžce shánějí, může znít absurdně, že byly doby, kdy se dokumenty natáčely na státní zakázku. Nebezpeční spočívalo v tom, že tyto dokumenty mohly sloužit pro účely propagandy.

Ovšem s nástupem televize (televizní dokumentární tvorba, autorské dokumenty atd.) a také filmových festivalů se dokumentární film opět dostal do popředí pozornosti.

Dnes je síla dokumentárních filmů v jejich výpovědní schopnosti, v reflektování reality a v neposlední řadě také v upozorňování na tabuizovaná témata. Představa, že by například před 20 lety bylo možné natočit dokument o Severní Koreji, by tehdy zněla jako námět z některých sci-fi příběhů. Toto je dnes umožněno mimo jiné díky technice a odvážným dokumentaristům, kteří někdy bez nadsázky riskují své životy pro realizaci svého filmu.

Účel propojení dokumentárního filmu a filmových festivalů je v tom, že festivaly mají často svoji ucelenou koncepci a obecné tematické zaměření. A právě díky tomuto faktu mohou snadněji upozornit na nějaká témata, jako to například činí Jeden svět (festival dokumentárních filmů s lidskoprávní tematikou). To je také jeden z hlavních účelů celé dokumentární tvorby – informovat. Informovat o věcech, které stojí za povšimnutí a neměly by být opomíjeny.

Právě filmové festivaly dodávají vážnosti informacím, které se objevují v dokumentech, protože je zaštitují, a to už jen tím, že si je vybraly do svého programu. Řadí je do určitých sekcí. Není překvapivé, že většinu významných filmových festivalů dokumentárního filmu nalezneme v Evropě, neboť právě Evropa je považována za kolébkou filmových festivalů. „Filmový festival fungoval s logikou diametrálně odlišnou od ekonomicko-dominantní hollywoodské agendy. S filmy nebylo zacházeno jako s masově

⁹ BORDWELL, David a Kristin THOMPSONOVÁ. *Dějiny filmu: Přehled světové kinematografie*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2011. s. 494. ISBN 978-80-7331-207-2.

produkovanou komoditou, ale jako s národním výsledkem, jako s kulturní identitou, jako s uměním a unikátní uměleckou kreací.“¹⁰

Počátky filmových festivalů lze datovat do doby před II. světovou válkou. „Byla to specifická evropská geopolitická situace v době předcházející II. světové válce a bezprostřední poválečná éra, která spojila dohromady nezbytné stimuly k zahájení vývoje filmových festivalů, což následně vedlo k tomu, že se z filmových festivalů stal celosvětový fenomén.“¹¹ „Pokud chce někdo vysvětlit současný „úspěch“ filmových festivalů, je nezbytně nutné, aby do tohoto procesu byla zahrnuta historická perspektiva. Historie nám pomůže pochopit, proč filmové festivaly uspěly ve vývoji do úspěšné sítě, zatímco filmová avantgarda, která probíhala ve stejném časovém úseku a která byla stejně zaměřena, to nedokázala.“¹²

Nejstarším filmovým festivalem jsou Benátky (celosvětově), první ročník se konal roku 1932.¹³ Tento festival byl založen po letech experimentování s různými formáty, konal se každoročně a tím předčil své „předchůdce“. Těmito předchůdci není myšlena klasická festivalová podoba. Jednalo se spíše o snahu promítat filmová díla s jednotnou tematikou. Proto je možné říci, že rok 1932 může být považován za počátek fenoménu filmových festivalů. Tento rok je také zajímavý skutečností, že došlo k přechodu ke zvukovému filmu. To byla pro organizátory mezinárodních filmových festivalů výzva, protože musela být překonávána jazyková bariéra.

Podle Marijke de Valck lze rozpoznat klíčové momenty transformace a rozdělit je do 3 hlavních částí. „První fáze trvala od založení filmového festivalu v Benátkách roku 1932 do roku 1968, kdy změny přinesly festivaly v Cannes a Benátkách.“¹⁴ Ovšem pravý rozkvet přišel až po II. světové válce. „Filmové festivaly se objevily brzy po druhé světové válce a odrážely rostoucí internacionalizaci filmu, úpadek hollywoodského studiového systému a expanzi nezávislého filmařství. Po vzniku festivalů v Cannes, Berlíně, Benátkách se filmový festival rychle stal ústřední institucí v rámci světové filmové kultury.“¹⁵ V roce 1946 se konal historicky první ročník nejen festivalu v Cannes, ale také v Karlových Varech. Karlovarský festival jako jediný v České republice patří do

¹⁰ VALCK, Marijke de. *Film festivals: from European geopolitics to global cinephilia*. Amsterdam: Amsterdam University Press, c2007, s. 24. ISBN 9789053561928.

¹¹ Tamtéž, s. 14.

¹² Tamtéž, s. 19.

¹³ Tamtéž, s. 23.

¹⁴ Tamtéž, s. 19.

¹⁵ BORDWELL, David a Kristin THOMPSONOVÁ. *Dějiny filmu: Přehled světové kinematografie*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2011. s. 744. ISBN 978-80-7331-207-2.

„kategorie A“, což označuje festivaly, které Mezinárodní federace asociací filmových producentů řadí mezi nejprestižnější. Dodnes Mezinárodní federace asociací filmových producentů udělila 50-60 akreditací nejprestižnějším filmovým festivalům. Festivaly v průběhu minulých osmdesáti let vznikaly z různých důvodů. Mohly být například politické („Éra 60. a 70. let. „Éra 60. a 70. let se vyznačovala tím, že radikální politická sféra prostoupila většinu oblastí běžného života. Jak se často říkalo – osobní se stalo politickým.“¹⁶), se sociálním kontextem, nebo z potřeby pořadatelů oživit město a přilákat návštěvníky a turisty. Nebo to možná bylo i jen z pouhé lásky k filmu. Během první fáze se uskutečnila ještě jedna změna. „Festivaloví ředitelé a programový tvůrci začali počátkem 60. let vybírat filmy podle témat místo národní báze.“¹⁷

Druhá fáze je charakteristická nezávisle organizovanými festivaly. „Tato fáze končí v roce 1980 s rozvojem filmových festivalů a založením mezinárodního festivalového okruhu, který předznamenával třetí fázi. Během této třetí fáze je festivalový fenomén činěn více profesionálním a institucionalizovaným.“¹⁸ Počet festivalů v Evropě se rozrostl poté, kdy bylo režisérům umožněno, aby zasílali své filmy na videokazetách. „V roce 1981 se konalo přes sto festivalů. Do roku 2001 jich bylo sedm set. Koncem století filmové festivaly zajistily globální distribuční systém, možná jediný schopný konkurovat tomu hollywoodskému.“¹⁹

Podíváme-li se ale pozorněji na danou osmdesátiletou tradici, uvidíme, že filmové festivaly v Evropě často vznikaly jako reakce na nějaké události – II. světová válka, nespokojenost s politickým režimem a podobně. „V 70. letech odpovídaly festivaly na mladistvé povstání/vzpoury po celém světě a podporovaly mladé filmové talenty a politická snažení. V 21. století uzavírají profesionální sponzorské dohody a hledají průmyslová partnerství, aby pokračovaly v růstu a zůstaly konkurenceschopné.“²⁰

Festivaly mají sílu a schopnost formovat a posilovat národní kulturu – příklad: filmový festival v Sarajevu. První ročník tohoto festivalu byl pořádán za dozvuků války na Balkáně roku 1995. Pokud zemi postihne nějaká válka či jiná traumatická událost, mají lidé tendenci se sdružovat. Najít něco společného. Něco, co je sblíží a vrátí život zpět do

¹⁶ VALCK, Marijke de. *Film festivals: from European geopolitics to global cinephilia*. Amsterdam: Amsterdam University Press, c2007, s. 27. ISBN 9789053561928.

¹⁷ Tamtéž, s. 28.

¹⁸ Tamtéž, s. 19.

¹⁹ BORDWELL, David a Kristin THOMPSONOVÁ. *Dějiny filmu: Přehled světové kinematografie*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2011. s. 744. ISBN 978-80-7331-207-2.

²⁰ VALCK, Marijke de. *Film festivals: from European geopolitics to global cinephilia*. Amsterdam: Amsterdam University Press, c2007, s. 207. ISBN 9789053561928.

normálního chodu společenského života. Z tohoto hlediska jsou filmové festivaly ideálním řešením.

Filmové festivaly vytvořily platformu pro setkávání filmových tvůrců, fanoušků, kritiků a také distributorů. „Teď když se festivaly staly distribuční sítí, však mohou také poškodit šance filmu na uvedení do distribuce. Poté, co byl film jednou či dvakrát promítnut na festivalu ve větším městě, mohou mít lokální distributoři pocit, že film už zhlédlo maximum jeho diváků.“²¹ To představuje riziko právě pro dokumentární film, který reflektuje nějakou událost, problém, o kterém má veřejnost právo vědět. Z daného důvodu často vzniká mezi festivaly se stejným zaměřením spolupráce. Úkolem spolupráce pak je právě daný snímek šířit mezi diváky. Což však neřeší problém, který pojmenoval i kritik Roger Ebert, že většina filmů se do distribuce nedostane a je promítána pouze na filmových festivalech: „Dobrý film bude promítnut na sedmdesáti festivalech a to je vše. Nikdy ho nevybere žádný distributor ani nebude uveden v kinech a od lidí, kteří film vytvořili, se očekává, že zaplatí náklady na jeho přepravu a pošlou tiskové materiály, případně vyšlou hvězdu nebo režiséra.“²² Podíváme-li se na program kin ČR a jejich strukturu, tvoří podíl dokumentárních filmů v nich velmi malou či téměř nulovou část. Výjimku tvoří například kino Světozor se svým Dokumentárním ponděním.

Role filmových festivalů ve spojitosti s dokumentární tvorbou (která je nesmírně důležitá a pro dokumentární tvorbu často klíčová) bude popsána v následující kapitole, která již bude věnována, stejně jako celá tato práce, souvislostem v České republice během posledních 20 let.

3 DOKUMENTÁRNÍ FILM

3.1 ÚVOD DO DOKUMENTÁRNÍHO FILMU – OBJEKTIVNOST

Roku 1802 Oxford English Dictionary zaznamenal slovo „documentary“ jako přídavné jméno ve smyslu, že něco existuje na základě dokumentárního důkazu.²³ Toto obrazně řečeno posunul dále John Grierson (skotský dokumentarista), který definoval film jako „zoufalou snahu rekonstruovat pravdu“ a dále také: „Dokumentární film nevyžaduje

²¹ BORDWELL, David a Kristin THOMPSONOVÁ. *Dějiny filmu: Přehled světové kinematografie*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2011. s. 746. ISBN 978-80-7331-207-2.

²² Tamtéž, s. 746.

²³ FRIEDMANN, Anthony. *Writing for visual media*. Boston: Focal Press, c2001, xiii, p. 140. ISBN 978-0240803876.

nic jiného, než jakýmkoliv prostředky přenést na plátno starosti naší doby, zapůsobit na lidskou představivost a sesbírat co nejvíce materiálu. V určité rovině se může tento pohled blížit reportáži, v jiné básni a v další spočívá jeho estetická kvalita v jasnozřivosti podání.²⁴

Dokumenty přinášejí příběhy o tom, co se skutečně děje. Týkají se skutečných lidí (sociálních herců). „Základní otázky znějí: Když dokumenty vypráví příběh, či tento příběh je? – Filmového tvůrce nebo subjektu? Odvíjí se příběh čistě od událostí a osob, jichž se týká, nebo je především dílem filmaře, třebaže založeným na realitě?“²⁵ Čekáme-li od dokumentárního filmu autenticitu, obraz skutečného života lidí, pak se nám musí jevit úvaha o režijním vedení filmaře jako zásah do reality. Proti tomu se již dříve vymezil dokumentarista Robert Flaherty, který tvrdí: „Předmětem dokumentárního filmu, tak jak jej chápu já – je život ve tvaru, v jakém skutečně existuje. To ovšem neznamená, že úkolem režiséra dokumentárního filmu je natáčet bez výběru šedých, monotónních obrazů.“²⁶ Přitažlivost dokumentárního filmu vzrostla v poslední době právě díky tomu, že dochází k používání podmanivé hudby, rekonstrukcím, animace atd. Dle mého názoru by bylo naivní si myslet, že dokument má šanci zaujmout jen svým tématem. Pokud by byly k dispozici dva dokumenty zabývající se stejnou tematikou, jistě byste jako diváci dali přednost tomu, který by byl lépe umělecky a esteticky ztvárněn, například kde bylo lepší zachycení okamžiku, kvalitnější kamera, logičtější přechody scén atd. „Je to boj o každý fakt. O každý záběr! Boj proti všednosti, konvenci. Jakákoliv věc tisíckrát ukázaná, viděná, stojí za pokus, aby byla viděna novými očima, neotřele, živě.“²⁷

„Filmový dokument, oslovující diváka jako umělecké dílo, vzniká jedině prostřednictvím osobnosti svého tvůrce, syntetizující téma a umělecký názor.“²⁸ Kritici myšlenky, že dokumenty reprezentují objektivní realitu upozorňují na fakt, že všechny pokusy reprezentovat realitu s sebou nesou ideologické důsledky. A to proto, že pohled na věc je dán filmařovým vlastním vnímáním reality, perspektivou a v neposlední řadě také tím, do jaké podoby je výsledný film sestříhán. Otázky pochybující o objektivnosti

²⁴ GAUTHIER, Guy. *Dokumentární film, jiná kinematografie*. 1. vyd. Překlad Ladislav Šerý. V Praze: Akademie múzických umění, 2004, s. 73. ISBN 80-7331-023-6.

²⁵ NICHOLS, Bill. *Úvod do dokumentárního filmu*. Praha: Akademie múzických umění v Praze, 2010. s. 30. ISBN 80-7331-23-6.

²⁶ ADLER, Rudolf. *Cesta k filmovému dokumentu: studijní texty*. 3. rozš. vyd. Praha: Akademie múzických umění, 2001, s. 17. ISBN 80-858-8372-4.

²⁷ SKLENÁŘ, Václav. *Deset kapitol o dokumentárním televizním filmu*. Praha: Akademie múzických umění v Praze. s. 7. 1974.

²⁸ ADLER, Rudolf. *Cesta k filmovému dokumentu: studijní texty*. 3. rozš. vyd. Praha: Akademie múzických umění, 2001, s. 23. ISBN 80-858-8372-4.

a skutečné realitě v případě dokumentární tvorby asi nikdy zcela nezmizí. Přestože existuje vlna kritiky, že dokumentární tvorba je zkreslující a subjektivní (to znamená lehce dojde k popření skutečnosti), právě to, že dokumenty takové jsou, je dělá tak zajímavými svou povahou a výpovědí. „Dokumentaristé musí prokázat řadu kreativních dovedností ve vztahu ke „fragmentům reality“, aby vzniklo dílo specifické sociálním dopadem: takové, které je edukativně instruktivní nebo v jiném měřítku znamená kulturní osvětu.“²⁹

Je možné namítat, že v dokumentárním filmu jde hlavně o obsah a sdělení, jehož cílem je diváky vzdělávat, přinášet jim informace. Zůstává zde otázka: Kdybychom dali několika tvůrcům kameru a úkol natočit stejnou událost, vznikly by identické snímky? Rozhodně ne. Dokumentární tvorba bude vždy „poznamenána“ autorem, jeho pohledem, uměleckým cítěním. Záleží také na jeho přístupu k sociálním hercům. Filmový tvůrce může zaujmout postoj, kdy stojí na straně těch, které filmuje. Třeba tím, že bude jejich věc podporovat a třeba se také objeví ve svém filmu. Tak jako to například udělal švédský tvůrce a investigativní novinář Fredrik Gertten ve svém dokumentu *Banány na pokračování*, který vyhrál tento rok několik cen v rámci MFDF Jeden svět. Nebo si na naopak tvůrce může držet odstup, což může někdy působit na diváky až bezcitně.

Dalším aspektem hrajícím roli při posuzování objektivnosti dokumentu je prostředí. „Filmování událostí ve veřejném prostoru tyto události ovlivní minimálně, ale tam, kde dokumentaristé operují ve více známém prostředí, může být vliv kamery dosti značný.“³⁰ Známejším prostředím je myšleno to, které si mohl dokumentarista prohlédnout dříve a které je relativně neměnné (stabilní), například byt sociálních herců. Toto prostředí není vystaveno takovým situacím jako tomu může být například při natáčení revolučních nepokojů v ulicích. Samozřejmě aspektů by se našlo mnohem víc, například instituce, které podporují dokumentární tvorbu, tvůrčí úsilí filmařů, očekávání diváků atd.

Vrátíme se zpět k otázce, zda jde o příběh filmového tvůrce nebo natáčeného subjektu. Názory se mnohou nepochybně rozcházejí, osobně si myslím, že obou. Sociální herec je natáčen ve svém přirozeném chodu života, přináší svůj vlastní příběh a prožitky. Ovšem to, jak to filmař zachytí na kameru, výběr hudby, způsob komentáře, vybrané scény, jeho přístup k sociálním hercům (například zda je nechá jednat bez zásahu nebo

²⁹ HILL, John a Pamela Church GIBSON. *The Oxford guide to film studies*. New York: Oxford University Press, 1998, s. 426. ISBN 01-987-1124-7.

³⁰ Tamtéž, s. 429.

používá k vyprávění příběhu rozhovor a tím pádem už někam sociálního herce směřuje apod.), to je zase jeho příběh.

3.2 ETICKÉ OTÁZKY V DOKUMENTÁRNÍ TVORBĚ

Samozřejmě, že dokumentárních filmů je několik druhů – cestopisné, profily osobností, historické, politické, se sociální tematikou a další. Etické otázky se týkají primárně těch, ve kterých vystupují sociální herci.

Souvislost sociálních herců s dokumentárními filmy nás právě přivádí k důvodu, proč by mělo být považováno za nezbytné věnovat se i problematice etických otázek. Může se zdát, že ve vztahu k filmovým festivalům, jde o nesouvisející témata. Je totiž důležité si uvědomit, co se s aktéry dokumentů děje po jejich dokončení. Lidé, jejichž příběhy jsou nám vyprávěny filmovými tvůrci, po skončení natáčení neodloží svou roli a nezačlení se zpět do svého života tak jako skuteční herci. Naopak natáčení může jejich život ovlivnit, a to i v negativním slova smyslu. Natáčení může narušit chod jejich života, například pokud jsou v dokumentu ukázáni v negativním světle. S tím souvisí i morální dilema autorů, zda sociálním hercům předem říci, že je možné, že po dokončení filmu mohou působit na okolí naivně nebo, že budou vlivem okolností dokonce zesměšněni. Na druhé straně sociální herci vystupují v dokumentech dobrovolně a bez finančního nároku. „Dokumentaristé obvykle pracují se svolením toho, koho natácejí. Tento souhlas poskytuje tvůrci plné právo svobodného rozhodování. Jedinec ztrácí veškerou kontrolu nad použitím svého obrazu, a tudíž i nad konečným výsledkem. Nicméně sociální herci, kteří se podíleli na finančně úspěšných dokumentech, si nakonec mohou připadat zneužití.“³¹ Bill Nichols ve své knize cituje kritiku Briana Winstona, který si klade otázku: „Pokud se za padesát let dokumentaristického úsilí nepodařilo přispět k řešení problémů s bydlením, co může ospravedlnit další tvorbu takových filmů?“³² To by mělo být klíčové, pokud se nic nemění, jaký je tedy smysl této tvorby. Proto se někteří autoři „vrací na místo činu“ a zjišťují, jak se vyvinuly osudy sociálních herců, kteří se v jejich snímku objevili. Mohou tak vzniknout časosběrné dokumenty, což je styl, který je blízký významné české dokumentaristce Heleně Třeštíkové, která například ve svém dokumentu *Katka* sledovala životní příběh ženy a její drogové závislosti.

³¹ NICHOLS, Bill. *Úvod do dokumentárního filmu*. Praha: Akademie múzických umění v Praze, 2010. s. 64. ISBN 80-7331-23-6.

³² Tamtéž, s. 230.

Které otázky musíme mít na paměti? „Jak se k lidem, jež filmujeme, chováme; čím jsme jim i divákům povinováni? Měli by dostat honorář? Měli by mít právo zabránit tomu, aby byly do filmu zařazeny události, které by mohly být pro ně kompromitující? Je správné nechat lidi kvůli natáčení činnosti či rozhovory opakovat? Nekompromituje takové jednání integritu jejich činů i tvrzení, že film reprezentuje realitu existující nezávisle na tom, zda je, či není natáčena?“³³ Pokud bude filmař nutit sociální herce opakovat rozhovory, narušuje tím dojem reality a autenticity. Ovšem tu naruší později stejně tím, že sesbíraný materiál sestříhá do výsledné podoby. Nejen sociální herci jsou předmětem těchto otázek. „Ptáme-li se, co děláme s lidmi, když se tvoří dokumentární film, máme na mysli filmové tvůrce, diváky i subjekty. Názory na to, jaké by měly být vztahy mezi těmito třemi stranami, se postupně vyvíjejí a ovlivňují, jaký druh dokumentárního filmu či videa vznikne, jak se bude film vztahovat ke svým subjektům a jak zapůsobí na diváky.“³⁴

Etika je zde proto, aby usměrňovala naše chování v případě, kdy nám pouhé zákony nestačí. Měl by filmař říci danému sociálnímu herci, že se díky natáčení možná zesměšní? Že bude třeba hodnocen negativně?

„Lakmusovým papírkem řady etických otázek je princip „poučeného souhlasu“. Podle tohoto principu, na nějž spoléhá antropologie, sociologie, lékařský výzkum i jiné obory, mají být účastníci výzkumu informováni o možných následcích své účasti: Žádat někoho, aby se zúčastnil lékařského experimentu testujícího nový lék, aniž byl srozuměn, že lék může mít potenciální nebezpečné vedlejší účinky nebo že možná nebude účinkovat, v podstatě porušuje lékařskou etiku.“³⁵

Otázka, která by také měla být brána v potaz, je, zda by měly být do programu zahrnuty i filmy, jejichž kvalitu jak filmařskou tak etickou nelze zpochybnit, ale které mohou být špatně interpretovány diváky a podpořit stereotypy nebo zapříčinit konflikt v dané zemi.³⁶

Cílem této části práce není přinést jednoznačné odpovědi, ba naopak. Cílem je zamyslet se nad nadnesenými otázkami a popřemýšlet o dopadu dokumentární tvorby. Dokumentární tvorba by nás neměla pouze informovat o tom, co se děje, ale dle mého

³³ NICHOLS, Bill. *Úvod do dokumentárního filmu*. Praha: Akademie múzických umění v Praze, 2010. s. 63. ISBN 80-7331-23-6.

³⁴ Tamtéž, s. 83.

³⁵ Tamtéž, s. 69.

³⁶ PORYBNÁ, Tereza. *Setting up a human rights film festival: a handbook for festival organizers including case studies of prominent human rights events*. Prague: People in Need, 2009, s. 27. ISBN 978-808-6961-644.

názoru by nás měla přimět uvědomit si, že některé věci se nás přímo týkají a my sami můžeme být aktéry změny – například i jen tím, že začneme třídit odpad.

3.3 METODY A VÝKLADOVÉ MODY

V dokumentární tvorbě lze rozlišit dva druhy realizační metody – rekonstrukční a reportážní.³⁷ V metodě rekonstrukční filmař ovlivňuje dění před kamerou. Vytváří situace tím, že komunikuje s lidmi a svými otázkami je nasměrovává k nějakému závěru například. Oproti tomu v reportážní metodě do dění nezasahuje. „Takto pořízený materiál je pak skladebně a dramaturgicky formován buď podle konceptu již před natáčením stanoveného, anebo je podroben dramaturgickému procesu dodatečně.“³⁸

Dokumentární tvorbu lze dále rozlišit podle modů. Mody reprezentují způsoby použití kinematografických prostředků. Rozeznáváme 6 hlavních modů: poetický, výkladový, observační, participační, reflexivní, performativní.³⁹

- 1) Výkladový modus je zastoupen nejvíce. „Výkladový modus oslovuje diváka přímo, prostřednictvím titulků nebo hlasů, které předkládají stanovisko nebo prosazují argument.“⁴⁰ Důraz na argumentativní logiku.
- 2) „Reflexivní modus upozorňuje na konvence dokumentární tvorby i metofologické postupy, jako například práce v terénu nebo rozhovor.“⁴¹ Objevuje se v něm vyšší míra reflexe v prezentaci světa a událostí. „Ty nejlepší reflexivní dokumenty pobízí diváka k tomu, aby si jasněji uvědomil svůj vztah k tomu, co reprezentuje.“⁴²
- 3) „Poetický modus klade důraz na obrazový a zvukový rytmus, strukturu i celkovou formu filmu. Tento modus se tolik nevyznačuje fakty a poznatky ani rétorickým přesvědčováním, ale spíše klade důraz na náladu, atmosféru, emoce. Sociální herci na sebe jen zřídka berou podobu plnohodnotných postav s propracovanou psychologií a se specifickým pohledem na svět.“⁴³

³⁷ ADLER, Rudolf a Jiří MYSLÍK. *ABCD.. pro všechny: film a video*. 1. vyd. Hradec Králové: Středisko amatérské kultury Impuls, 2006, s. 91. ISBN 80-239-8241-9.

³⁸ Tamtéž, s. 91.

³⁹ NICHOLS, Bill. *Úvod do dokumentárního filmu*. Praha: Akademie múzických umění v Praze, 2010. s. 50. ISBN 80-7331-23-6.

⁴⁰ Tamtéž, s. 181.

⁴¹ Tamtéž, s. 212.

⁴² Tamtéž, s. 212.

⁴³ Tamtéž, s. 176.

- 4) „Observační modus se dívá na sociální herce, jak se zabývají svým životem, jako by kamera nebyla přítomna.“⁴⁴ Observační modus vyvolává řadu etických otázek, k nimž patří i problematika pozorování lidí věnujících se důvěrným činnostem.“⁴⁵ Filmy natočené v rámci tohoto modu svému divákovi poskytují prostor, aby si názor utvořil sám. Modus se vyznačuje ústupem od mluveného komentáře.
- 5) Participační modus je charakteristický tím, že dochází ke vzájemné reakci filmaře a sociálních herců.⁴⁶ „Mezi nejběžnější formy konfrontace filmaře a subjektu v participačním dokumentu patří rozhovor, který je specifickou formou sociální komunikace.“⁴⁷ Dalším poznávacím znakem je také tento fakt: „Participační modus začal vnímat diváka zároveň jako účastníka.“⁴⁸
- 6) „Performativní modus zdůrazňuje výrazový aspekt tvůrce zaujetí námětem filmu“⁴⁹ „Performativní snímky kladou zvýšený důraz na subjektivní zkušenosti a vzpomínky.“⁵⁰

V praxi toto vymezení nefunguje takto striktně a dokumentární filmy v sobě většinou spojují více modů dohromady.

3.4 POLITICKÁ, SOCIÁLNÍ A LIDSKOPRÁVNÍ TEMATIKA

Dokumentární tvorba si v rámci této problematiky dává za cíl přimět diváka vidět nějaký aspekt s jistými předpoklady. „Tento cíl vyžaduje, aby filmař věnoval pozornost třem zásadním vlastnostem dobré rétoriky – věrohodnosti, přesvědčivosti a působnosti. Právě mezi tím, zda nasměrovat pozornost diváků k sociálním tématům, která nás jako lidi spojují, nebo rozdělují, anebo vyličit život konkrétních jednotlivců v celé jeho složitosti a výmluvnosti, se filmoví tvůrci nejčastěji rozhodují.“⁵¹ Dokumenty, které se zabývají

⁴⁴ NICHOLS, Bill. *Úvod do dokumentárního filmu*. Praha: Akademie múzických umění v Praze, 2010. s. 165. ISBN 80-7331-23-6.

⁴⁵ Tamtéž, s. 189.

⁴⁶ Tamtéž, s. 166.

⁴⁷ Tamtéž, s. 206.

⁴⁸ Tamtéž, s. 196.

⁴⁹ Tamtéž, s. 166.

⁵⁰ Tamtéž, s. 217.

⁵¹ Tamtéž, s. 264.

politickými a sociálními tématy se například věnují různým spojenectvím, subkulturám a také hnutím.

To, že v dnešní době jsou v rozkvětu dokumenty o genderových otázkách a sexualitě, není vůbec překvapivé. Je to reakce na současné dění, které tyto dokumenty reflektují. „Tak jako mnoho dalších snímků, i ony přispívají k sociální konstrukci společné identity členů určité komunity. Zviditelňují zkušenosti kdysi chápané jako výlučně či primárně osobní, svědčí o sdílení zkušenosti a o tom, jaké spory je třeba vybojovat k překonání stereotypizace, diskriminace a bigotnosti.“⁵² Znamená to odklon od politické agendy, sociální politiky a tvorby národních identit. Tato témata byly častými náměty českých dokumentaristů.

Dokumentární tvorba se sociální a politickou tematikou je odrazem doby minulé, ukazuje, co se dělo nebo se zaměřuje na otázky jedince a jeho postavení ve společnosti se všemi jeho potřebami. „Společně nám připomínají, že ať se na otázky díváme z pohledu jednotlivce či z pohledu společnosti jako celku, nebo z pozice odněkud mezi nimi, nejjasněji před námi vyvstane problematika moci a hierarchie, ideologie a politiky právě díky neoddělitelnosti jednotlivce od společnosti.“⁵³ Dokumentární tvorba, která se zaměřuje na sociální témata, na daná témata pohlíží ze sociální perspektivy – a také sociální herci, kteří jsou v dokumentu vyobrazení, nám poskytují určitý úhel pohledu v rámci dané problematiky.⁵⁴

Režisér, malíř a poetista Karel Vachek (autor knihy *Teorie hmoty*) kritizuje v rozhovoru pro *Dok.revue* Jeden svět: „To, co mě opravdu štve je festival Jeden svět, a to proto, že to je přesně ten typ festivalu, který divákům ukazuje lidské utrpení. A zároveň neposkytuje žádné řešení těchto problémů.“⁵⁵ Jaký je pak smysl celého festivalu (který je mimochodem největší lidskoprávní festival na světě)? Tento festival chce rozvířit veřejnou diskusi s lidskoprávní tematikou a prezentovat hodnoty, na kterých by měla být svobodná a demokratická společnost založena.⁵⁶

⁵² NICHOLS, Bill. *Úvod do dokumentárního filmu*. Praha: Akademie múzických umění v Praze, 2010. s. 252. ISBN 80-7331-23-6.

⁵³ Tamtéž, s. 264.

⁵⁴ Tamtéž, s. 258.

⁵⁵ KUBICA, Petr. I don't even want to say it. *Dok.revue: revue pro dokumentární film*, 2008. Jihlava: Jihlavský spolek amatérských filmařů. 2008. s. 185. ISBN 978-80-87150-04-7.

⁵⁶ PORYBNÁ, Tereza. *Setting up a human rights film festival: a handbook for festival organizers including case studies of prominent human rights events*. Prague: People in Need, 2009, s. 4. ISBN 978-808-6961-644.

3.5 PROBLÉM DOKUMENTÁRNÍ TVORBY V ČR

Problémem dokumentární tvorby v České republice není to, že by zde nebyli dokumentaristé, kteří tvoří kvalitní filmy. Problém spočívá v tom, že se jejich tvorba jen těžce dostává k divákům. Je to způsobeno skutečností, že se málo zapojují do mezinárodních koprodukcí. „Vzhledem k celoevropsky silícímu trendu vzniku větších dokumentárních projektů v mezinárodní koprodukci by ale v budoucnu malá schopnost tuzemských filmařů zapojovat se do takové spolupráce mohla představovat vážný problém, zvláště pokud by se nezlepšily finanční podmínky české kinematografie.“⁵⁷ A právě problém související s finančními podmínkami hraje roli při propagaci dokumentů. „Málo ohodnocení filmaři se sotva mohou kvalitně věnovat dobré přípravě a prezentaci svých projektů, natož aby mohli – nejlépe s pomocí profesionálních projektových manažerů – více používat možností evropských fondů jako Eurimages nebo Media.“⁵⁸ Navýšení finančních prostředků obecně v rámci české kinematografii by mělo za následek i vliv na nezávislé produkční společnosti. Jednou z nich je například Hypermarket Film. Jde o první českou větší filmu, která se specializuje na dokumentární tvorbu.⁵⁹ Majitelem je Filip Remunda, který je zároveň i spoluzakladatelem Institutu dokumentárního filmu (IDF). Samozřejmě existují výjimky. „Největší úspěchy domácích filmařů z poslední doby – snímky *Český sen* a *Zdroj*, natočené v tuzemské produkci – dokazují, že vlastní výroba nijak neovlivňuje kvalitu dokumentů ani nutně nesvazuje míru jejich mezinárodního vřhlasu.“⁶⁰ Výše byla zmíněna role profesionálních projektových manažerů, popřípadě producentů. Jejich role je důležitá zejména při dokumentárních pitching fórech, na filmových trzích a také filmových festivalech.

Na další problém upozornila šéfdramaturgyně dokumentárních filmů ČT Jana Škopková v rámci MFDF Jihlava, která pro Dok.revúe promluvila o tom, jak funguje výběr témat a námětů ve veřejnoprávní televizi. „Jdeme cestou takzvaných autorských dokumentů. To by se však na ČT2 mělo částečně změnit. Chceme do budoucna nastínit témata, chceme jít i cestou aktivní dramaturgie.“⁶¹ Z průzkumů poslední doby vyplývá, že z 22 dokumentů se jen 6 věnuje aktuálním tématům, s tím také Jana Škopková souhlasí:

⁵⁷ ŠAFAŘÍK, Petr. Česká autorská dokumentaristika a mezinárodní koprodukce. *Dok.revúe:revúe pro dokumentární film*, 5/2007. Jihlava: Jihlavský spolek amatérských filmařů. 2007. s. 115. ISBN 978-80-87150-01-6.

⁵⁸ Tamtéž, s. 116.

⁵⁹ Tamtéž, s. 115.

⁶⁰ Tamtéž, s. 115.

⁶¹ KUBICA, Petr. Chybí mi reflexe české současnosti. *Dok.revúe. Respekt*. 2011, č. 26/27. s. 2.

„Také si myslím, že už máme dobře zmapovanou druhou světovou válku nebo padesátá léta, že bychom se měli více zajímat o současnost. Očekává se to od nás a je to naše zodpovědnost. Za dvacet let může jít o důležité svědectví.“⁶² S tím nelze nesouhlasit – měli bychom se zajímat o současné dění, o aktuální témata. Hledat řešení na současné problémy.

ČT má souvislost i s filmovými festivaly. Úspěch dokumentu je posuzován podle toho, zda se dané dokumenty prosadili na festivalech a jaký měly ohlas u diváků. ČT také pořádá vlastní přehlídku dokumentárních filmů Český dokument. ČT2 má mezi nejdůležitějšími prioritami v rámci programu právě dokumentární tvorbu a tato tvorba znamená asi 30% televizního programu. „Výrobou či spoluprací na dokumentárních filmových projektech bude Česká televize nadále podporovat českou dokumentární tvorbu a umožňovat vznik experimentálních a nadčasových výpovědí o naší minulosti a současnosti.“⁶³

Zde je vidět, že český dokument má svou podporu a lidé vnímají jeho přínos. ČT si uvědomila, jak důležité a účinné je spojení dokumentární tvorby a festivalového formátu. A také upřednostňují spolupráci s českými dokumentaristy, i když podotýkají, že by často bylo méně náročné koupit dokumenty od jiných zahraničních televizních stanic.

4 FILMOVÉ FESTIVALY

4.1 DRUHY FILMOVÝCH FESTIVALŮ V ČR

Filmové festivaly získávají v ČR stále více příznivců. Je tomu tak také proto, že neustále vznikají nové druhy festivalů přímo orientované na specifický okruh diváků. V dnešní době existuje velice mnoho různě tematicky zaměřených festivalů, konkrétně v České republice lze navštívit festival:

- studentských filmů (Mezinárodní festival studentských filmů Písek, Fresh Film Fest),
- populárně-vědeckých filmů (AFO – Academia film Olomouc),
- filmů pro děti a mládež (Zlín Film Festival), animovaného filmu (Anifest),

⁶² KUBICA, Petr. Chybí mi reflexe české současnosti. *Dok.revue. Respekt*. 2011, č. 26/27. s. 2.

⁶³ Česká televize. *O festivalu* [online]. [cit. 2012-05-01]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/festivaly/cesky-dokument-2011/>

- „...přehlídka dobrodružných, extrémních a adrenalinových filmů z atraktivních míst naší planety“(Mezinárodní festival outdoorových filmů Ostrava)⁶⁴,
- filmů žen o ženách (Femina Film),
- detektivních filmů (Krimifest),
- „mezinárodní filmový festival (ne)herců s mentálním a kombinovaným postižením“⁶⁵ (Mental Power Prague Film Festival),
- filmů s gay tematikou a podobně (Mezipatra),
- národně a místně orientované (Festival bollywoodského filmu, Festival japonského filmu, Festival severského filmu, Festival francouzského filmu, Dny evropského filmu - Eurofilmfest),
- krátkých filmů (Festival krátkých filmů Praha, Brněnská 16 – International short fiction film festival),
- „nespecifické“ (Mezinárodní filmový festival Karlovy Vary, Febiofest),
- dokumentárních filmů (MFDF Jeden svět, MFDF Jihlava).

Tento výčet jistě není zcela kompletní. Pro úplnost nutno dodat, že výše vyjmenované festivaly se mohou samozřejmě i tematicky překrývat. Protože například MFF Karlovy Vary má ve svém programu soutěžní sekci dokumentárních filmů, v okruhu filmů festivalu Dny evropského filmu lze jistě najít i ty, které logicky patří na Festival severského filmu a podobně.

Tradice filmových festivalů v ČR sahá hluboko do minulého století. Číslo mluví v tomto případě za vše. Brněnská 16 tento rok oslaví již 52 let od svého prvního ročníku. Academia Film Olomouc a Mezinárodní filmový festival Karlovy Vary se letos představí v rámci svých v pořadí již neuvěřitelných 47. ročníků. Poslední zmíněný festival v Karlových Varech je také specifický tím, že se jako jediný v České republice může pyšnit tím, že patří do prestižní kategorie A. To znamená, že žádný z uvedených filmů v hlavní soutěžní sekci nebyl uveden na žádném jiném festivalu této kategorie. Filmové festivaly mají svůj program sestavený ze specializovaných a tematických programových sekcí.⁶⁶ MFF Karlovy Vary ve svém programu také obsahuje dokonce 2 sekce určené

⁶⁴ *Mezinárodní festival outdoorových filmů* [online]. 2012 [cit. 2012-05-08]. Dostupné z: <http://www.mfoc.cz/>

⁶⁵ *Mental Power Prague Film Festival* [online]. 2012 [cit. 2012-05-08]. Dostupné z: <http://www.mentalpower.cz/>

⁶⁶ VALCK, Marijke de. *Film festivals: from European geopolitics to global cinephilia*. Amsterdam: Amsterdam University Press, c2007, s. 207. ISBN 9789053561928.

právě dokumentárnímu filmu – jedna je soutěžní („Dokumentární filmy zařazené do této soutěže jsou rozděleny do dvou kategorií: filmy do 30 minut a nad 30 minut.“⁶⁷) a druhá mimosoutěžní. Festival této tvorbě opravdu věnuje dostatek tolik potřebného prostoru a tak se dokumentární tvorba dostane do centra pozornosti, protože festival každoročně navštíví několik desítek tisíc diváků. I když na druhou stranu můžeme zcela souhlasit s tvrzením Marijke de Valck (které ačkoliv se nevztahuje na karlovarský festival, ho vystihuje): „Festivaly jsou navštěvovány filmovými nadšenci z různých důvodů, a pro některé je ta možnost být součástí festivalu, podívaná, mediální prostředí, stejně tak důležitá jako filmy samotné.“⁶⁸

Zaměříme-li se již konkrétně na festivaly, které se v ČR věnují výhradně dokumentární tvorbě, najdeme zde tři: Academia Film Olomouc („Academia Film Olomouc je nejstarším festivalem věnujícím se v České republice soustavnému mapování populárně-vědeckého a dokumentárního filmu. Byl založen v roce 1966 ze společné iniciativy Krátkého filmu Praha, Univerzity Palackého a Československé akademie věd, v současnosti je jeho hlavním pořadatelem Univerzita Palackého v Olomouci.“⁶⁹), MFDF Jeden svět a MFDF Jihlava. AFO má již dlouholetou pozoruhodnou tradici, důvod proč se budu věnovat ve své praktické části zbývajícím dvěma, je ten, že jsou si tematicky i dramaturgickým pojetím bližší. AFO propojuje akademické prostředí s dokumentárním filmem a prezentuje nejnovější poznatky z oblasti přírodních, humanitních a sociálně-vědních oborů skrze audiovizuální tvorbu.⁷⁰ Tematicky je mi bližší lidskoprávní tematika Jednoho světa a celková programová náplň jihlavského festivalu (i když nelze opomenout vzájemné propojení: „Od roku 2007 se tým jihlavského festivalu podílel na proměně tradičního festivalu populárně-vědeckých filmů Academia film Olomouc.“⁷¹) „Zatímco staré festivaly zůstávají více konzervativní ve svých programových volbách a spoléhají se na již otestované talenty ve svých hlavních soutěžních sekcích, nové alternativní sekce a specializované festivaly nabízejí prostor pro nové talenty, experimenty, otevřené

⁶⁷ *Mezinárodní filmový festival Karlovy Vary* [online]. 2012 [cit. 2012-05-08]. Dostupné z: <http://www.kviff.com/cz/filmy/programove-sekce/>

⁶⁸ VALCK, Marijke de. *Film festivals: from European geopolitics to global cinephilia*. Amsterdam: Amsterdam University Press, c2007, s. 213. ISBN 9789053561928.

⁶⁹ *Academia Film Olomouc, 47. mezinárodní festival populárně-vědeckých filmů* [online]. 2012 [cit. 2012-05-08]. Dostupné z: http://www.afo.cz/index.php?seo_url=historie-festivalu

⁷⁰ Tamtéž.

⁷¹ *Jihlava Mezinárodní festival dokumentárních filmů* [online]. 2012 [cit. 2012-05-08]. Dostupné z: <http://www.dokument-festival.cz/about-us>

politické obsahy.⁷² Oba také vznikly na konci 90. let (MFDF Jihlava 1997 a Jeden svět 1999), což umožňuje objektivnější srovnání, kterému bude věnován prostor v praktické části práce.

4.2 VLIV FILMOVÝCH FESTIVALŮ NA LOKALITU A FESTIVALOVÝ OKRUH – PROPOJENÍ SÍTÍ

Filmový festival jako subjekt nestojí sám o sobě a není nezávislý, obrazně řečeno není nikdy svým vlastním pánem. Naopak je závislý na ostatních festivalech, například v tom, aby se nekonal ve stejné době jako jiné festivaly. V případě festivalů kategorie A si organizátoři musejí dát pozor, aby v rámci hlavní soutěže nepromítali snímek již jinde uvedený. Ačkoliv se toto může jevit jako aspekt velké konkurence, opak je pravdou. Festivaly spolu spolupracují. Důvodem je i to, že se festivaly nestarají jen o filmy a filmové tvůrce, nezáleží jim jen na kulturních hodnotách, ale musejí myslet i na své vlastní přežití.⁷³ „Neustále znovu definují svoji pozici ve velkém festivalovém okruhu a přijímají změny. Protože festivaly závisejí na mnoha faktorech, musejí pro své vlastní přežití neustále činit kompromisy.“⁷⁴ Za účelem spolupráce vzniká síť partnerských festivalů. Příkladem může být Human Rights Film Network (HRFN), organizace, která byla založena v Praze v rámci festivalu Jeden svět v roce 2004. „HRFN si klade za cíl asistovat v aktivitách individuálních festivalů a vytvořit nové platformy pro společné projekty.“⁷⁵ HRFN také dále podporuje distribuci dokumentů. Možná právě tato organizace představuje odpověď na otázku z knihy Marijke de Valck: „Nabízí festivalová síť bezpečné zázemí pro citlivé filmy v naší společnosti, kde mohou být uschovány před komerčními zájmy a být oceněny na základě jejich kulturní a umělecké hodnoty?“⁷⁶ „HRFN pomáhá nejen rodičím se festivalům vytvořit podporující prostředí pro filmové tvůrce, zvláště pak pro ty, kteří riskují své životy pro to, aby natočili své dokumenty a těm, kteří jsou utlačováni cenzurou.“⁷⁷ To, že nejde o bezvýznamnou organizaci,

⁷² VALCK, Marijke de. *Film festivals: from European geopolitics to global cinephilia*. Amsterdam: Amsterdam University Press, c2007, s. 208. ISBN 9789053561928.

⁷³ Tamtéž, s. 207.

⁷⁴ Tamtéž, s. 207.

⁷⁵ PORYBNÁ, Tereza. *Setting up a human rights film festival: a handbook for festival organizers including case studies of prominent human rights events*. Prague: People in Need, 2009, s. 225. ISBN 978-808-6961-644.

⁷⁶ VALCK, Marijke de. *Film festivals: from European geopolitics to global cinephilia*. Amsterdam: Amsterdam University Press, c2007, s. 205. ISBN 9789053561928.

⁷⁷ PORYBNÁ, Tereza. *Setting up a human rights film festival: a handbook for festival organizers including case studies of prominent human rights events*. Prague: People in Need, 2009, s. 225. ISBN 978-808-6961-644.

dokládá i fakt, že její členové pomáhali zakládat tuto tradici dohlížení na lidská práva i na prestižních festivalech jako je Berlinale, Benátky, Rotterdam a dalších.⁷⁸ Toto také dokládá onu festivalovou propojenost. „Mezinárodní okruh filmových festivalů je sám o sobě udržitelný, ale budoucnost většiny filmů a filmových tvůrců, kteří projdou festivalovými kanály, zůstává zcela nejistá a jejich úspěch, jak by mohl někdo namítnout, zůstává poněkud umělý.“⁷⁹ Ocenění na festivalech samozřejmě přináší filmům/dokumentům potřebnou pozornost nejen diváků, ale také distributorů. Ovšem někdy může dojít i k opačnému efektu, že distributoři mají dojem, že film už díky festivalu vidělo maximální množství potenciálních diváků. Jeden svět se rozšířil i za hranice, konkrétně do Bruselu. Tam vzniká prostor pro místní distributory, aby zvážili, zda film uvedou do distribuce. A toto je i cíl podle Marijke de Valck: „Vytvořit festivalový okruh a rozšířit jeho podobu do kontextu kin tak, že filmy nyní cestují z festivalu na festival v očekávání získání distribuce do kin.“⁸⁰ Takto je filmům dána větší šance a pozornost. Což je jistě pozitivní vlastnost „festivalového okruhu“, nebo v tomto případě rozšíření jednoho festivalu.

„Pokud se podíváme na festivalový okruh (festivalovou síť) z prostorového hlediska, jeho komplexnost může být chápána jako spojení lokálního s globálním, města a národu, místa konání události s mediálním světem.“⁸¹ Mluvíme-li o filmových festivalech, nelze opomenout jejich vliv na lokalitu, tedy místo, kde se konají. Už od rané éry filmového průmyslu, která započala filmovým festivalem v Benátkách, bylo jasné, jakou roli hraje místo, kde se festival koná. „...festival byl prezentován jako mezinárodní atraktivní událost, jež navštěvována elitním publikem filmových profesionálů a vznešenou společností.“⁸²

Vliv festivalu na danou lokalitu lze rozdělit do tří skupin: vliv kulturní, sociální a také ekonomický. Pro diváky je připraven bohatý program včetně toho doprovodného (koncerty, diskuze atd.) – kulturní vyžití. Sociální vliv není nic jiného než to, že festival slouží také jako místo pro setkávání lidí, pro sdílení názorů, pro obyčejnou mezilidskou

⁷⁸ PORYBNÁ, Tereza. *Setting up a human rights film festival: a handbook for festival organizers including case studies of prominent human rights events*. Prague: People in Need, 2009, s. 225. ISBN 978-808-6961-644.

⁷⁹ VALCK, Marijke de. *Film festivals: from European geopolitics to global cinephilia*. Amsterdam: Amsterdam University Press, c2007, s. 205. ISBN 9789053561928.

⁸⁰ Tamtéž, s. 21.

⁸¹ Tamtéž, s. 214.

⁸² Tamtéž, s. 21.

komunikaci. A v neposlední řadě vliv ekonomický. Na místa konání festivalu se sjíždí lidé často z celé republiky a znamená to pro ně najít si ubytování, stravu a podobně. Zároveň také festival může do dané lokality přilákat obchodníky, kteří využijí potenciálu místa celoročně.

Je také rozdíl, jestli se festival koná v Praze nebo mimo Prahu. V Praze je celoročně bohatý kulturní program. Ovšem pokud je festival úspěšný a kvalitní tak jako například Jeden svět nebo Festival francouzského filmu, nemusí se bát, že by se o něm v době jeho konání lidé nedozvěděli a dali přednost něčemu jinému (například tomu, co mohou navštívit kdykoliv jindy během roku). Není třeba diskutovat nad tím, že Praha jako hlavní město České republiky má v Evropě své místo a je vnímána velice pozitivně i bez faktu, zda se zde konají nebo nekonají filmové festivaly. Ovšem jinak je tomu v případě filmových festivalů konaných mimo hlavní město. Mezinárodní filmový festival Karlovy Vary, Mezinárodní festival dokumentárních filmů Jihlava popřípadě Zlín Film Fest představují nejdůležitější festivalové události v České republice. Jednou ročně je těmto místům věnována pozornost nejen místních obyvatel, či obyvatel ČR, ale sjíždí se sem lidé z různých částí světa. Výrazně zde v této době narůstá cestovní ruch. Atraktivita lokality roste nejen v tuto dobu, lidé si s daným místem spojí jakousi pozitivní věc, prestiž a to může následně podpořit vznik dalších nejen kulturních činností a aktivit. Z Evropy nám jako skvělé příklady poslouží filmové festivaly v Lausanne či Cannes. Tato místa díky filmovým festivalům rozkvetla a získala prestiž, protože tam filmové festivaly každoročně přilákají tisíce, spíše desetitisíce návštěvníků. Jsou tam budovány luxusní restaurace, hotely, firmy tam otvírají své pobočky a podobně.

4.3 ZALOŽENÍ FILMOVÉHO FESTIVALU

Tato kapitola je inspirována knihou, která se zaměřuje na založení festivalu s lidskoprávní tematikou, ale jde ji použít univerzálně a obecně pouze pro festivaly dokumentárního filmu. Je to teoretická příručka založena na praxi. Uvedu zde základní aspekty a klíčová doporučení při zakládání a organizování filmového festivalu.

Podle zakladatele festivalu Jeden svět Igora Blaževiče není obsah dokumentárních filmů s lidskoprávní tematikou primárně tím, co je odlišuje od jiných dokumentárních filmových festivalů. „Srovnáte-li filmový program filmového festivalu s lidskoprávní tematikou s programem mnoha jiných festivalů dokumentárního filmu, zjistíte, že se

překrývají. Hlavní rozdíl, jak já to vidím, je v tom, jak my jako lidskoprávní filmový festival rozumíme důvodu, proč tyto filmy divákům promítáme. Tradiční filmové festivaly jsou organizovány primárně za účelem vytvořit platformu pro umělecké a kulturní vnímání a prožitek, poskytnout sběrné místo pro filmové profesionály a přivést dohromady prodávající a nakupující (jak pro kino a DVD distribuci, tak pro televizní vysílání).⁸³

4.3.1 NÁZEV FESTIVALU

Důležité hned na začátku je to, jaké si pro svůj festival zvolíte jméno. Rada je raději si zvolit více „sexy“ jméno, takové, které má potenciál přilákat širší veřejnost. Titul lidskoprávní filmový festival se může hodit při oslovování sponzorů a dárců, kteří se v tomto poli angažují.⁸⁴ Hned v počátku je samozřejmě jasné, že musí být definován koncept a identita festivalu. Organizátoři by měli mít k dispozici pro prvotní oslovení partnerů popis projektu.

4.3.2 STANOVENÍ DATA FESTIVALU

Další klíčovým rozhodnutím je stanovení vhodného data. Co by měli mít organizátoři při stanovení svého data vždy na paměti, je to, aby se jejich festival nekryl s žádným jiným festivalem u nás a nejlépe ani v rámci mezinárodní festivalové sítě (nejlépe ani s datem kolem data konání jiné akce či festivalu). A to například z toho důvodu, že byste rádi pozvali filmové tvůrce na diskuze, ale pokud se budou data překrývat, je možné, že již přislíbili účast jinde. Vhodná doba není například léto – jsou letní prázdniny, dovolené a podobně nebo v době zkouškového období či například Vánoc.

4.3.3 POČTY

„Během prvních let organizování festivalu s lidskoprávní tematikou platí, že méně je více. Ano, je tu mnoho dobrých filmů, které by lidé ve Vašem městě měli vidět a také mnoho urgentních a naléhavých témat, ale je pravděpodobné, že nepřijde dostatek lidí, aby byla naplněna kapacita sálů kin po několik dní.“⁸⁵ Ačkoliv se to může zdát nelogické, v prvních letech festivalu by se organizátoři měli spíše než na program zaměřit na získání

⁸³ PORYBNÁ, Tereza. *Setting up a human rights film festival: a handbook for festival organizers including case studies of prominent human rights events*. Prague: People in Need, 2009, s. 14. ISBN 978-808-6961-644.

⁸⁴ Tamtéž, s. 16.

⁸⁵ Tamtéž, s. 18.

podpory médií, nalézt dárcce a sponzory na přilákání diváků do kina.⁸⁶ V této části se opět navrátíme ke spolupráci filmových festivalů v rámci festivalového okruhu. Ostatně hlavně v této části příprav festivalu je hodně výhodné uzavřít partnerství s jiným stejně zaměřeným, ale více etablovaným festivalem. Proč? Protože ušetříme čas a hlavně peníze tím, že „okopírujeme“ program partnerského festivalu a zároveň lze takto ušetřený čas věnovat získávání finančních prostředků a podobně. Pamatujte: „Ani nejlepší filmový program Vás nezachrání, pokud je málo lidí v kině a nemáte žádnou pozornost médií.“⁸⁷

Pokud jde o poměr národní a mezinárodní produkce, festivalový program by měl zahrnovat, i když i v menší míře, národní filmy (a to i ze začátku navzdory kvalitě).⁸⁸ S tím také souvisí titulky k filmům. Nejlepší variantou je opatřit dokumenty titulky českými i anglickými.

Dalším aspektem ke zvážení je místo konání festivalu. Pokud jde o malé město, není výběr veliký, ale pokud se festival bude konat ve větším městě, stojí za to zvážit, který prostor bude více vhodný. Nejideálnější případ nastane, pokud je k dispozici prostor se 2 nebo 3 promítacími sály, popřípadě 2 nebo 3 kina v blízké vzdálenosti od sebe. Je velmi dobré zvolit si místo, kam jsou lidé zvyklí chodit za kvalitním filmovým programem. V tomto případě je pravděpodobné, že tam chodí diváci, kteří jsou zvyklí program tohoto místa sledovat a bude snadnější je zde oslovit spíše než na místech, která během roku nepřitahují pozornost nebo jsou otevřená jen několikrát během roku.⁸⁹

4.3.4 STRATEGIE PRVNÍCH PĚTI LET

První rok je o tom nějak se veřejnosti představit a jednoduše řečeno – přežít a zapůsobit. Je to nezbytné proto, aby se mohly vytvořit podklady pro prezentaci a získání finančních prostředků pro následující roky, což je vždy snadnější, pokud se jako organizátoři máte o co opřít, máte k dispozici propagační materiály.

Během prvních 3 let je třeba zajistit mnoho úkolů – definovat svou identitu, vyvinout svůj program, ustanovit strategická mediální partnerství, získat své publikum, vyvinout své technické a organizační dovednosti, vyvinout doprovodné programy.⁹⁰

⁸⁶ PORYBNÁ, Tereza. *Setting up a human rights film festival: a handbook for festival organizers including case studies of prominent human rights events*. Prague: People in Need, 2009, s. 18. ISBN 978-808-6961-644.

⁸⁷ Tamtéž, s. 19.

⁸⁸ Tamtéž, s. 19.

⁸⁹ Tamtéž, s. 20.

⁹⁰ Tamtéž, s. 23.

V časovém horizontu 5 let by Vaším hlavním zájmem a cílem mělo být zhruba mimo jiné toto: navýšit finanční prostředky v rámci rozpočtu festivalu, podpořit svou pověst, stabilizovat festivalový tým a začít pomáhat ostatním.⁹¹ Během 5 let již by Váš festival měl mít stabilní základnu pro rozvíjení svých dalších aktivit (například doprovodné programy), jako tomu bylo například v již zmíněném příkladu založení Human Rights Film Network v rámci 5. ročníku.

Pokud jde o programovou náplň festivalu, budu se jí konkrétněji věnovat v praktické části na příkladu MFDF Jeden svět a Jihlava.

4.3.5 ZÍSKÁVÁNÍ FINANČNÍ PODPORY

V tomto případě – tedy pokud jde o filmové festivaly s lidskoprávní tematikou – je získávání peněz velice specifickou a vysoce individuální záležitostí. Záleží totiž na sociálním, ekonomickém i politickém klimatu, ve kterém se pohybujete. A také jaké jsou možnosti dárců a sponzorů.⁹² Pravdou je, že pokud začínáte s novým projektem, málokterá firma či organizace je ochotná přispět finanční částkou a spojit své jméno s Vaším projektem. Je tomu tak jednoduše proto, že jim nemáte co nabídnout. Organizátoři by se proto měli nejprve zaměřit na vypsané granty. To dokládá i festival Jeden svět. Během prvních 3 let většina zdrojů pocházela od mezinárodních dárců, zejména Open Society Fund a PHARE program EU a MEDIA (také EU) a mixu ambasád a kulturních institucí. Naše portfolio se ovšem během prvních let výrazně pozměnilo. Původně nízké procento domácích finančních zdrojů se pozvedlo až na současných 70% celého rozpočtu. 10% tvoří zahraniční dárci a organizace, 17% privátní dárci a zbylá 3% jsou tvořena financemi z prodeje lístků.⁹³

Důraz musí být kladen na zvolená slova tak, aby co nejvíce vystihovala podstatu a náplň projektu a tím zároveň oslovila sponzory a dárci. A i zde jako vždy je apel na to, aby byly tyto skupiny vybrány svědomitě a účelově – největší šance s dárci/sponzory jsou tam, kde mají vyvinuty programy na podporu vývoje občanského sektoru, tvorby lidskoprávního povědomí nebo ke zvýšení veřejné diskuze a aktivního občanství.⁹⁴

⁹¹ PORYBNÁ, Tereza. *Setting up a human rights film festival: a handbook for festival organizers including case studies of prominent human rights events*. Prague: People in Need, 2009, s. 23. ISBN 978-808-6961-644.

⁹² Tamtéž, s. 42.

⁹³ Tamtéž, s. 44.

⁹⁴ Tamtéž, s. 46.

Mezi cenné rady patří i tato: „Nikdy nezapomínejte, že Vy jste ten jediný výběrčí svého festivalu a nenechte finanční podmínky (i přesto, že máte velmi omezené prostředky), aby za Vás dělali výběr jiní. Takže pokud nemáte k dispozici dobrý film ze země, jejíž ambasáda je připravena Vás podpořit, udržujte s nimi dobré vztahy, ale raději počkejte na další rok, kdy se může objevit dobrý film.“⁹⁵

Stejně tak jako je důležité oslovit „správné“ lidi, je také pro činnost získávání finančních prostředků důležitá osoba fundraisera. Měl by to být člověk, který je velmi dobře obeznámen s celým projektem. Někdo, kdo je s daným projektem zcela ztotožněn a má ten správný zápal. Pouze takovýto člověk má šanci uspět a získat pro projekt vhodné dárce/sponzory.

4.3.6 MEDIÁLNÍ PARTNERSTVÍ, PROPAGACE

Sice se říká, že špatná reklama, je taky reklama. Ale toto dle mého názoru nelze aplikovat mluvíme-li o festivalu dokumentárních filmů, potažmo s lidskoprávní tematikou. Záměrem festivalů/organizátorů by mělo být upozornit na témata, která jsou upozaděna a rozvířit veřejnou diskusi s danou tematikou. K tomuto je potřeba pozornost a zájem médií na bázi spolupráce a ne „skandálů“, které vrhají špatné světlo na celý projekt a jeho serióznost. Mediální obraz by měl vytvořit profesionální organizaci, která zná své cíle a dělá dobře svou práci. „Existuje „zlaté pravidlo“, které by každý, kdo by rád spolupracoval s médii, měl vzít na vědomí: Chcete-li být úspěšní v komunikaci s mainstreamovými médii, musíte se pokusit co nejvíce jim porozumět.“⁹⁶

Občas může být spolupráce s médii náročná, protože také mají své zájmy, ale co je důležité pro organizátory?

- Pokud přijdete s opravdu dobrou frází nebo popisem toho, co děláte, opakujte to stále dokola stejnými slovy.
- Nikdy neodpovídejte slovy „no comment“.
- Vytvořte si kvalitní a spolehlivý PR tým, který se stará o tiskové zprávy, tiskové konference, reklamu, rozhovory atd.
- Novináři mají rádi citace, které pak mohou snadno dále použít.

⁹⁵ PORYBNÁ, Tereza. *Setting up a human rights film festival: a handbook for festival organizers including case studies of prominent human rights events*. Prague: People in Need, 2009, s. 49. ISBN 978-808-6961-644.

⁹⁶ Tamtéž, s. 84.

- Tisková zpráva musí obsahovat základní informace podle „novinářského pravidla“ – kdo, co, kdy, kde, proč a jak.
- Je vždy dobré mít po ruce vysoce kvalitní fotografie, jak z dokumentů, tak z akcí v rámci festivalu.⁹⁷ Fotografie jsou velice dobrým nástrojem pro prezentaci Vaší práce.

Jedním ze záměrů propagace a reklamy je dostat publikum do kina. Sílu reklamy dokazuje i toto rčení: „Pouze reklama dokázala přesvědčit většinu z nás pít a kupovat vodu v plastových lahvích, i když voda z kohoutku je stejné kvality a v podstatě zadarmo.“⁹⁸

Závěrem je nutno říci, že filmové festivaly jsou přechodné/pomíjivé události, které lze těžko zachytit a uchovat. Jejich aktivita a činnost by tedy měla být ukázána alespoň ve festivalových katalozích, novinových reportech, bookletech, zpravodajství, webových stránkách a podobně. Tyto materiály slouží zároveň jako upomínka pro organizátory, filmové tvůrce a diváky a následně také při získávání sponzorů jako propagační materiály. Proto by těmto aktivitám měla být věnována zvýšená pozornost. Není proto překvapivé, že až ¼ z rozpočtu by měla být vynaložena na tyto činnosti již během prvních let.

⁹⁷ PORYBNÁ, Tereza. *Setting up a human rights film festival: a handbook for festival organizers including case studies of prominent human rights events*. Prague: People in Need, 2009, s. 84, 85. ISBN 978-808-6961-644.

⁹⁸ Tamtéž, s. 19.

PRAKTICKÁ ČÁST

Jak již bylo zmíněno výše, v České republice existují tři filmové festivaly, které se věnují dokumentárnímu filmu. Mezinárodní festival dokumentárních filmů Jihlava, Jeden svět a AFO (Academia Film Olomouc). Poslední zmíněný festival se specializuje na populárně-vědeckou dokumentární tvorbu. V této části se budu věnovat srovnání obecného tematického zaměření a koncepci MFDF Jihlava a Jeden svět. Důvodem, proč jsem si vybrala ke srovnání tyto dva festivaly, je skutečnost, že si jsou tematicky bližší a také jsou přibližně stejně staré. Oproti nim má AFO tradici již od roku 1966.

5 JEDEN SVĚT

FESTIVAL DOKUMENTÁRNÍCH FILMŮ O LIDSKÝCH PRÁVECH

První ročník se konal v Praze v roce 1999, tento rok se tedy konal v pořadí již 14. ročník. Festival ovšem nezačínal zcela od nuly. Pořadatelem festivalu je totiž společnost Člověk v tísni (nezisková humanitární organizace pomáhající v krizových oblastech po celém světě a také bojuje za dodržování lidských práv), která v ČR působí přesně 20 let. Tento fakt měl pozitivní vliv na začátky festivalu, protože Člověk v tísni měl v té době již za sebou osmileté působení, vybudované jméno a reputaci a také okruh dárců a sponzorů. V neposlední řadě zapůsobil i fakt, že Člověk v tísni měl vytvořené dobré vztahy v rámci mediálního prostředí. Že tento model vzniku funguje, potvrzují i dva velice významné festivaly stejného zaměření – amsterdamský, který je pořádán organizací Amnesty International a newyorský, který je pořádán organizací Human Rights Watch.

Jeden svět je od svého počátku organizovaný pod záštitou osobností české politické scény. Dlouholetý podporovatel festivalu byl i bývalý prezident Václav Havel: „Není snad nelhostejnost k osudům těch, kteří se dnes nemohou dovolat spravedlnosti či se dosud netěší ze svobodných poměrů, oceněním toho, jak pomáhal svobodný svět kdysi

nám? Raduji se, že součástí této širší reflexe a jejich souvislostí je již po řadu let i filmový festival Jeden svět.“⁹⁹

5.1 CÍLE FESTIVALU

Festival během svého čtrnáctiletého působení prošel řadou proměn až do dnešní výsledné podoby, která ale přesto není neměnná a definitivní. Filmové festivaly si ze svého postavení nemohou dovolit zůstat stále stejné, protože jsou pod tlakem okolních inovací a nových aktuálních témat. Ovšem základní cíle festivalu přetrvávají. Již první rok festival přesně definoval své cíle, na jejichž uskutečnění a naplňování pracuje dodnes: „Filmy, které promítneme, zprostředkovávají zkušenosti lidí ohrožených válečnými konflikty, represemi ze strany státní moci a různými formami diskriminace a netolerance. Jedním z cílů organizátorů je oslovit mladé lidi a seznámit je se souborem hodnot, na kterém je vystavěn princip demokracie.“¹⁰⁰ Zároveň i my, jako čeští občané jsme součástí dnešního globalizovaného světa. Na to festival nezapomíná – „Jeden svět usiluje o přispění k veřejné diskuzi o roli, kterou by čeští občané a ČR mohla a měla mít v globálně propojeném světě, ve kterém žijeme. Zejména Jeden svět oslovuje mladé lidi, základní a střední školy a prostřednictvím filmů a diskuzí se pokouší prezentovat hodnoty, na kterých je svobodná a demokratická společnost založena.“¹⁰¹ Festival již od svého počátku chtěl přinášet to, co se neobjevovalo běžně ve zpravodajství: „Chceme zpochybňovat a nabourávat sebejistou spokojenost globálních vesničanů s tím, jak je svět dobře mediálně pokryt.“¹⁰² Další cíl festivalu byl také definován již velmi brzy po vzniku, a to konkrétně v roce 2001. Byla zahájena spolupráce se středními školami, která dnes je rozšířena i o základní školy. Je to edukační složka festivalového působení, která funguje díky pořádaným projekcím pro školy, dále také formou diskusí. „Naší snahou je poutavou formou předkládat skutečný obraz života lidí pocházejících z nejrůznějších oblastí – jejich životního stylu, problémů i radostí. Snažíme se přispět k rozšíření kulturního, historického a sociálního povědomí středoškoláků a přimět je k hledání souvislostí.“¹⁰³ Festival chce inspirovat a posilovat vůli

⁹⁹ *Jeden svět festival dokumentárních filmů o lidských právech 2011* [online]. 2011 [cit. 2012-05-19]. Dostupné z: <http://www.jedensvet.cz/2011/o-festivalu>

¹⁰⁰ Jeden svět '99 [online]. 1999 [cit. 2012-05-19]. Dostupné z: <http://www.oneworld.cz/oneworld/1999/czech/index.htm>

¹⁰¹ PORYBNÁ, Tereza. *Setting up a human rights film festival: a handbook for festival organizers including case studies of prominent human rights events*. Prague: People in Need, 2009, s. 4. ISBN 978-808-6961-644.

¹⁰² *One World Jeden svět* [online]. 2002 [cit. 2012-05-19]. Dostupné z: <http://www.oneworld.cz/ow/2002/cz/>

¹⁰³ Tamtéž.

těch, kteří věří, že občanská angažovanost může přinést skutečnou a pozitivní změnu.¹⁰⁴ Této inspirace chce dosahovat prostřednictvím projekcí dokumentární tvorby s lidskoprávní tematikou. „Cílem aktivit Jednoho světa je povzbuzovat ve svých divácích a divačkách pocit spoluzodpovědnosti za stav společnosti a podporovat v nich občanský aktivismus.“¹⁰⁵ Cena Homo Homini, která je na festivalu udělována, je jediná česká mezinárodní lidskoprávní cena.

5.2 DATUM A MÍSTO KONÁNÍ

Podíváme-li se na data konání, vidíme také výraznou proměnu od prvního ročníku. Na prvním ročníku byla specifická délka konání. Festival probíhal přes dva týdny od konce května (26.5. – 11.6.1999).¹⁰⁶ Od roku 2006 probíhá festival pravidelně v březnu po dobu zhruba 10 dní. Pokud jde o místa konání i zde je znát vývoj. První ročník probíhal výhradně v Praze. Dnes je festival pořádán v Praze a dalších 40 městech po celé ČR.

Tento rok byly dokumenty promítány v 7 kinech v Praze: v kině Lucerna (zároveň festivalové centrum), Světozoru, Evaldu, Atlasu, Městské knihovně (malý sál), Francouzském institutu a Biu Konvikt – Ponrepo. První ročník byl promítán v 5 kinech a k vidění bylo 35 dokumentů, dnes mají diváci na výběr ze zhruba 100 dokumentů.¹⁰⁷ Poznámka: Vybrat výsledných 100 dokumentů je velmi náročné už jen vzhledem k časovému hledisku, a to proto, že do letošního ročníku se přihlásilo více než 1600 dokumentů.

5.3 TÉMATA A KLÍČOVÉ OBLASTI

Klíčovými oblastmi jsou tyto aktivity: promítat filmy s lidskoprávní tematikou (dále také se zabývat politickými a sociální kontexty a současnými událostmi), spolupracovat s neziskovým/státním sektorem, důraz na diskuse a ne jen na dokumenty, vyvíjení vzdělávacích a doprovodných programů atd.¹⁰⁸

¹⁰⁴ PORYBNÁ, Tereza. *Setting up a human rights film festival: a handbook for festival organizers including case studies of prominent human rights events*. Prague: People in Need, 2009, s. 4. ISBN 978-808-6961-644.

¹⁰⁵ KRYL, Michal. *Jeden svět 2011 Festival dokumentárních filmů o lidských právech: Vaše energie je potřeba jinde*. s. 42. Člověk v tísni, 2011.

¹⁰⁶ Jeden svět '99 [online]. 1999 [cit. 2012-05-19]. Dostupné z: <http://www.oneworld.cz/oneworld/1999/czech/index.htm>

¹⁰⁷ Tamtéž.

¹⁰⁸ PORYBNÁ, Tereza. *Setting up a human rights film festival: a handbook for festival organizers including case studies of prominent human rights events*. Prague: People in Need, 2009, s. 15. ISBN 978-808-6961-644.

Záběr témat z promítaných dokumentů je opravdu velice široký a zároveň rozmanitý. Jsou mezi nimi například: krizové oblasti a aktuální témata, zneužívání, pravda, spravedlnost a usmíření, globální výzvy, dopady globální ekonomiky, dluhy a chudoba, ženská práva, práva menšin, migrace a také společnost.¹⁰⁹

Spolu s utvářením tematického záběru se v průběhu organizování utvářely i jednotlivé kategorie. Program letošního ročníku byl rozdělen do následujících 10 kategorií: „Hlavní soutěž, Máte právo vědět, Protesty, nepokoje revolta (téma celého ročníku), Spolu navzdory, Takzvaná civilizace, Panorama, České filmy, Člověk v tísní – 20 let pomoci, Krátké filmy, Jeden svět dětem.“¹¹⁰ V hlavní soutěži uděluje hlavní porota Cenu za nejlepší film a Cenu za nejlepší režii. Prostřednictvím kategorie Máte právo vědět se pořadatelé snaží upozornit na často zamlčovaná témata. „Často jde o odvážné investigativní snímky, při jejichž natáčení dokumentaristé riskují vlastní život a které přináší závažná svědectví, jež by neměla zůstat opomenuta.“¹¹¹ Jak bylo řečeno výše – celý letošní ročník se nesl v duchu protestů a nepokojů. Bylo to tak v návaznosti na uplynulý rok 2011, když převážně v arabských zemích docházelo k povstáním proti tamním vládám. Další kategorie je nazvaná Spolu navzdory. Tato kategorie se zabývá sociálními tématy – chudoba, migrace, společnost a postavení rodiny v ní. „Vybrané filmy se také zamýšlejí nad tím, jak naplnění potřeby individuální svobody a touhy po štěstí ztěžují tradice, systém svázaný politikou nebo pokrevní příslušnost k rodu zatíženého vinou.“¹¹² Tematická kategorie Takzvaná civilizace poukazuje na ekologické problémy, životní prostředí a související témata. Panorama – „kategorie přináší reprezentativní výběr mezinárodně oceněných dokumentárních filmů, které v posledních dvou letech vzbudily zájem na zahraničních festivalech či si z nich přímo odnesly prestižní ocenění.“¹¹³ Tematiku kategorie České není třeba představovat – obsah filmů je zřejmý. Aktuálně jde o témata jako nezaměstnanost, bezdomovectví a podobně. Člověk v tísní – 20 let: tato kategorie je zde na oslavu 20. výročí Člověka v tísní jakožto pořadatele festivalu. Předposlední kategorie pojmenovaná Krátké filmy nemá ústřední téma, spojovacím článkem je forma

¹⁰⁹ PORYBNÁ, Tereza. *Setting up a human rights film festival: a handbook for festival organizers including case studies of prominent human rights events*. Prague: People in Need, 2009, s. 15. ISBN 978-808-6961-644.

¹¹⁰ *Jeden svět festival dokumentárních filmů o lidských právech 2012* [online]. 2012 [cit. 2012-05-19]. Dostupné z: <http://www.jedensvet.cz/2012/tematicke-kategorie>

¹¹¹ *Jeden svět festival dokumentárních filmů o lidských právech 2012* [online]. 2012 [cit. 2012-05-19]. Dostupné z: <http://www.jedensvet.cz/2012/tematicke-kategorie/168>

¹¹² *Jeden svět festival dokumentárních filmů o lidských právech 2012* [online]. 2012 [cit. 2012-05-19]. Dostupné z: <http://www.jedensvet.cz/2012/tematicke-kategorie/174>

¹¹³ *Jeden svět festival dokumentárních filmů o lidských právech 2012* [online]. 2012 [cit. 2012-05-19]. Dostupné z: <http://www.jedensvet.cz/2012/tematicke-kategorie/172>

dokumentů. Poslední kategorie Jeden svět dětem je zacílena na ty nejmladší diváky (8-14 let) a tomu je také uzpůsobena délka dokumentů, ovšem náročnosti témat nejsou tito mladí diváci ani zdaleka ušetřeni.

5.4 CENY A POROTY

Ceny poukazují na preference hodnocení filmů, na co je kladen důraz. V rámci festivalu působí již zmíněná Hlavní porota (Cena za nejlepší film, Cena za nejlepší režii). Tato porota je skládána z filmových režisérů a producentů. Po válečném hrdinovi Rudolfu Vrbovi je pojmenována další porota, která uděluje cenu nejlepšímu filmu v kategorii Máte právo vědět. Zasedají v ní obránci lidských práv, představitelé neziskového sektoru z celého světa.¹¹⁴ Zvláštní cenu za film, který výjimečným způsobem přispívá k ochraně lidských práv, uděluje již pravidelně porota Václava Havla. Do minulého roku to byl on, kdo z předem vybraných 4 snímků vybral ten vítězný. Další porotou je porota One World Social Innovation. Ta vybírá nejlepší kampaň z kategorie One World Social Innovation. Český rozhlas ve spolupráci s Jedním světem uděluje Cenu Českého rozhlasu za kreativní použití hudby a zvuku. Jelikož se festival snaží oslovovat hlavně mladé lidi, působí na festivalu i studentská porota. Ta je tvořena hlavně středoškoláky a také často organizátory studentských filmových klubů na školách v rámci Jednoho světa.¹¹⁵

Poslední cenou udělovanou na festivalu je Divácká cena Bageterie Boulevard (generální partner ročníku 2012). Každý divák při příchodu do kina obdrží hlasovací lístek k filmu.

5.5 INDUSTRY SEKCE

Od roku 2011 je ve festivalovém programu vyhrazeno místo i pro filmové profesionály. První ročník byl nazván One World, Many Ways – New Directions in Human Rights Documentaries. Tento otevřený workshop byl pořádán ve spolupráci s organizací Documentary Campus a za partnerství Institutu dokumentárních filmů (IDF).

Letošní sekce byla nazvaná East Doc Platform. Tento program byl připraven IDF (největší festivalová platforma zaměřující se na vznik nových filmů nejen v ČR, více o IDF

¹¹⁴ *Jeden svět festival dokumentárních filmů o lidských právech 2012* [online]. 2012 [cit. 2012-05-19]. Dostupné z: <http://www.jedensvet.cz/2012/ceny-a-poroty>

¹¹⁵ Tamtéž.

v sekci o Jihlavě.). East Doc Platform je zaměřena na dramaturgický vývoj, propagaci, networking, spolufinancování a distribuci dokumentů (převážně východoevropských) - a to vše založené na osobních setkáních všech zúčastněných. „East Doc Platform je největší a nejvýznamnější setkání profesionálů v oblasti dokumentárního filmu ve střední a východní Evropě. Celkově se do Prahy na první ročník této akce sjelo více než 160 východoevropských režisérů a producentů a více než 70 klíčových světových televizních producentů, nákupčích, distributorů, zástupců mezinárodních festivalů, sales, fondů i institucí.”¹¹⁶ Tímto projektem, který vznikl ve spolupráci MFDF Jeden svět a IDF, bylo navázáno na jedenáctiletou tradici jihlavské sekce určené filmovým profesionálům, kterou pořádal IDF od roku 2001, kdy byl vytvořen jako festivalová platforma právě v rámci MFDF Jihlava. Ačkoliv je East Doc Platform svou formou uzpůsobena filmovým profesionálům, byl součástí programu i otevřený program pro veřejnost – přednášky, projekce, filmů, diskuse i prezentace připravovaných dokumentů. Návštěvníci měli tedy unikátní možnost nahlédnout „pod pokličku“ celého procesu.¹¹⁷

5.6 JEDEN SVĚT NA ŠKOLÁCH

Jednomu světu na školách by mohla být věnována celá kapitola. Aktivita Jeden svět na školách je vzdělávací program, který nabízí školám k dispozici dokumentární filmy a také metodické pomůcky výuky. Tento ročník byl jubilejní – 10. v pořadí. V současné době je aktivně zapojeno kolem 2800 škol po celé ČR. Program je rozdělen dle věkových kategorií – Jeden svět dětem a Jeden svět pro studenty. Po každém promítání je připravena beseda s hostem. Festival usiluje o zapojení diváků do diskuse už od útlého dětství.

Klíčovými tématy projekcí jsou: lidská práva, globální rozvojové vzdělávání, problematika menšin, sociální problematika, moderní československé dějiny, občanská angažovanost, životní prostředí a mediální vzdělávání.¹¹⁸

Od roku 2003 studentské filmové kluby organizují Jeden svět ve školách ve volném čase pro své spolužáky, a to na středních i vysokých školách (výjimkou není ani VŠE). Tyto studentské kluby se zapojují i do dalších aktivit. „V současné době je aktivních 55 klubů. Od roku 2007 pořádáme každoročně Mezinárodní školu dokumentárních filmů

¹¹⁶ *Jeden svět festival dokumentárních filmů o lidských právech 2012* [online]. 2012 [cit. 2012-05-19]. Dostupné z: <http://www.jedensvet.cz/2012/industry>

¹¹⁷ Tamtéž.

¹¹⁸ *Jeden svět na školách: Program společnosti člověk v tísni* [online]. 2012 [cit. 2012-05-20]. Dostupné z: <http://www.jedensvetnaskolach.cz/index2.php?id=4>

Jeden svět na školách, na které se studenti pod supervizí profesionálních filmařů učí základy dokumentaristické tvorby.“¹¹⁹

Mezi aktivity Jednoho světa patří i příprava budoucích učitelů. „Již několik let je naše metodika součástí seminářů na několika českých pedagogických fakultách.“¹²⁰

Za zmínku stojí také projekt Dějiny, film a lidská práva, který usiluje o zapojení seminářů o lidských právech do výuky na českých vysokých školách. V roce 2009 byla vydána i souhrnná skripta. „Skripta jsou rozdělena na dvanáct základních témat. Ke každému z nich jsme vybrali určitý počet dokumentárních filmů, které každé téma svým vlastním způsobem zpracovávají v duchu jednosvětové tradice, v níž je důležitý nejen obsah filmu, ale i forma sdělení. Jedná se o studijní materiál, který pohlíží na problematiku každého tématu ze dvou perspektiv – dějinné a lidskoprávní.“¹²¹

5.7 MÁTE PRÁVO VĚDĚT

V průběhu celého roku jsou pořádány projekce spojení s diskusemi s odborníky. Celý oficiální název je Máte právo vědět – filmově-debatní čtvrtky. Tyto projekce se konají jednou v měsíci a ke zhlédnutí jsou většinou zařazeny divácky nejúspěšnější snímky minulých ročníků. Tato aktivita je důkazem celoročního snažení festivalu. Jak je vidět festival nekončí se závěrečným večerem, ale naopak se snaží pořádat své jednotlivé aktivity celoročně.

5.8 PROMÍTEJ I TY!

Tento program se v rámci festivalu koná od roku 2010 a je svým zaměřením alternativním způsobem distribuce dokumentů s lidskoprávní tematikou. Během těchto dvou let od vzniku se do programu zapojilo kolem 800 promítačů/promítaček a díky této své aktivitě poskytli 25 tisícům diváků možnost shlédnout jejich projekce. „Dokumenty spolu s doprovodnými materiály jsou v rámci programu zdarma k dispozici komukoliv, kdo má zájem je zhlédnout či promítnout vlastnímu obecenstvu ve svém okolí.“¹²²

¹¹⁹ *Jeden svět na školách: Program společnosti člověk v tísní* [online]. 2012 [cit. 2012-05-20]. Dostupné z: http://www.jedensvetnaskolach.cz/test/File/JSnS_10_let.pdf

¹²⁰ *Jeden svět na školách: Program společnosti člověk v tísní* [online]. 2012 [cit. 2012-05-20]. Dostupné z: <http://www.jedensvetnaskolach.cz/index2.php?id=4>

¹²¹ KULHÁNKOVÁ, Hana. *Dějiny, film a lidská práva. Člověk v tísní*. Praha, 2009. s. 5.

¹²² *Jeden svět festival dokumentárních filmů o lidských právech 2012* [online]. 2012 [cit. 2012-05-19]. Dostupné z: <http://www.jedensvet.cz/pit/o-projektu>

K dispozici je kolem 14 dokumentů z minulých ročníků. Promítat může zdarma opravdu každý. Podmínkou je, aby na projekcích nebylo vybíráno vstupné. Organizátoři Jednoho světa na oplátku požadují report z akce a fotodokumentaci. Konkrétní data a místa jsou zveřejňovány na internetových stránkách festivalu.

5.9 JEDEN SVĚT V BRUSELU

Pro festival Jeden svět je více než charakteristický fakt, že doslova cestuje za svými diváky a ne oni za ním. Ústřední místo konání je sice v Praze, ale také v dalších 40 městech v ČR a každoročně se jej zúčastní přes 100 tisíc diváků a diváček. Tento rok se festival již pošesté vydal i za hranice, konkrétně do Bruselu, kde bylo ke zhlédnutí kolem 20 nových dokumentárních filmů. Festival je v Bruselu tradičně konaný pod záštitou předsedy Evropského parlamentu. Součástí programu jsou samozřejmě i zde panelové debaty s politiky, obránci lidských práv nebo vedoucími představiteli mezinárodní komunity neziskových organizací.¹²³

5.10 SESTERSKÉ FESTIVALY

Jeden svět se snaží pomáhat vzniku lidskoprávních festivalů v zahraničí. „Pořádá také pravidelné semináře a setkání, kde si mohou organizátoři lidskoprávních festivalů vyměnit praktické zkušenosti.“¹²⁴ Má několik sesterských festivalů – ve Vídni, v Sarajevu, v Berlíně, v Budapešti, ve Varšavě, v Bratislavě a jiných dalších městech nejen v Evropě.¹²⁵

¹²³ *Jeden svět festival dokumentárních filmů o lidských právech 2012* [online]. 2012 [cit. 2012-05-19]. Dostupné z: <http://www.jedensvet.cz/2012/jeden-svet-v-bruselu>

¹²⁴ *Jeden svět festival dokumentárních filmů o lidských právech 2012* [online]. 2012 [cit. 2012-05-19]. Dostupné z: <http://www.jedensvet.cz/2012/sesterske-festivaly>

¹²⁵ Tamtéž.

6 JIHLAVA

MEZINÁRODNÍ FESTIVAL DOKUMENTÁRNÍCH FILMŮ

Historicky první ročník festivalu se konal roku 1997. Tento rok proběhne tedy již v pořadí 16. ročník. Během těchto 16 let se festival rozvinul do podoby největšího mezinárodního festivalu ve střední a východní Evropě s tematikou zaměřující se na dokumentární tvorbu právě střední a východní Evropy. Z výčtu aktivit festivalu lze dojít k názoru, že festivalové projekce jsou, dalo by se říci, až pouze doprovodnou aktivitou. „Mezinárodní festival dokumentárních filmů Ji.hlava není pouze šesti dny projekcí, je to otevřený koncept, který v různých podobách podporuje, vyhledává a reflektuje autorský dokumentární film vzájemně provázanými aktivitami během celého roku.“¹²⁶

Zajímavý je názor ředitele festivalu Marka Hovorky na situaci kolem založení festivalu: „Mezinárodní festival dokumentárních filmů Ji.hlava byl založen v době, kdy se zatřásla a znovu utvářela česká společnost. Založit jihlavský festival nyní by bylo mnohem těžší. Přítomnost se usadila do spokojeného „Nikdy nebylo líp!“ Když ale porovnáám situaci – nejen českého – dokumentárního filmu dnes a v druhé polovině devadesátých let, je zřejmé, že se razantně proměnila k lepšímu.“¹²⁷

Festival Jihlava je důkazem toho, jak zásadní je pro dokumentární film v České republice spojení s festivaly, potažmo s celou festivalovou sítí. V roce 2000 byla poprvé v rámci českých festivalů věnována českým dokumentům soutěžní sekce. A ani další rok 2001 nebyl tím, ve kterém by nevzniklo něco výjimečného na naše poměry - byl vytvořen základ industry sekce, která je dodnes největší mezi českými festivaly.¹²⁸ Díky této události byl utvořen i tým, který následně založil občanské sdružení Institut dokumentárního filmu IDF. IDF vznikl před 11 lety z iniciativy několika dokumentaristů (konkrétně Andrey Prengyové a Filipa Remundy), kterým v ČR chyběla instituce kontinuálně podporující dokumentární tvorbu, pořádající různé semináře a workshopy pro dokumentaristy, stejně tak ale do ČR přivážející zahraniční profesionály (televizní producenty, distributory, sales agenty, producenty). Tedy ty, kteří by finančně mohli pomoci vznikajícím českým dokumentům. Mezi aktivity prezentované v rámci Jihlavy

¹²⁶ SLOVÁKOVÁ, Andrea. Úvod. *Dok.revue:revue pro dokumentární film*, 4/2006. Jihlava: Jihlavský spolek amatérských filmařů. 2006. s. 7. ISBN 80-903513-5-4.

¹²⁷ HOVORKA, Marek. *JIHLAVA CATALOGUE 10/2006*. Jihlava: Jihlavský spolek amatérských filmařů, 2006. s. 10. ISBN 80-903513-7-9.

¹²⁸ MIKULOVÁ, Soňa. Úvodník. *Dok.revue* 4.11. *Respekt*. 2011, č.42. s.1.

patří: Ex Oriente Film, East European Forum, Doc Launch a East Silver (což je hlavní pojítka dramaturgie jihlavského festivalu a IDF). Do minulého roku IDF pořádalo v Jihlavě svou největší akci, tzv. "Industry programme" (primárně určený filmovým profesionálům, ne divákům).¹²⁹

6.1 CÍLE FESTIVALU

„Mezinárodní festival dokumentárních filmů Ji.hlava je slavností autorského dokumentárního filmu a největší událostí svého druhu ve východní a střední Evropě.“¹³⁰ Hlavním cílem je informovat o dokumentární komunitě ze střední a východní Evropy, jak říká členka týmu Markéta Císařová: „Snažíme se budovat nové platformy pro dialog a zároveň reflektovat dění u nás i ve světě. Zaměřujeme se na filmy, které mají jak umělecký potenciál, tak společensko-politický význam. Snažíme se poukázat na různé přístupy k dokumentárnímu filmu.“¹³¹ Právě díky zmíněným platformám vznikla síť podporující propagaci, distribuci a v neposlední řadě také vzdělávání. Všechny platformy mají za cíl plnit hlavně iniciační funkci. Chtějí zahajovat diskusi o dokumentární tvorbě – o tématech, stylech, modech a formách. Příkladem je Inspirační fórum („Inspirační fórum je čtyřdenní setkání 10 vybraných režisérů z celého světa s významnými osobnostmi mimo filmovou komunitu, vědci, spisovateli, výtvarnými umělci či filozofy.“¹³²), které se poprvé konalo minulý rok a otevřelo diskusi nad novými tématy a perspektivami pro dokumentární filmy.¹³³

6.2 DATUM A MÍSTO KONÁNÍ

Festival se koná pravidelně koncem října po dobu zhruba 6 dní v Jihlavě. Tento podzim bude festival pořádán již po šestnácté. Festivalovým centrem je Oblastní galerie Vysočiny, kde je festivalový obchod, kavárna, produkce, guest service, press service, press centrum, East Silver, Doc Alliance Films meeting point. Filmové projekce probíhají ve

¹²⁹ Tyto informace mi byly laskavě poskytnuty Magdou Španihelovou z týmu IDF.

¹³⁰ *Jihlava Mezinárodní festival dokumentárních filmů* [online]. 2012 [cit. 2012-05-24]. Dostupné z: <http://www.dokument-festival.cz/about-us>

¹³¹ Z e-mailové komunikace s Markétou Císařovou. Členkou týmu MFDF Jihlava.

¹³² *Jihlava Mezinárodní festival dokumentárních filmů* [online]. 2012 [cit. 2012-05-24]. Dostupné z: <http://www.dokument-festival.cz/program/industry>

¹³³ Tamtéž.

4 kinech, jsou jimi: DKO, Kino Dukla, Diod a Multikino Cinestar.¹³⁴ Zajímavou aktivitou je Váš domácí festival. Jde to formu „domáciho kina“, která probíhá v několika zvolených jihlavských domácnostech. Těchto projekcí se může zúčastnit každý, kdo zašle SMS v průběhu festivalu.¹³⁵

6.3 FESTIVALOVÉ SEKCE

Festival nabízí sekce soutěžní i nesoutěžní. Soutěžní jsou 4: Opus Bonum (vybírán je pozoruhodný dokumentární film roku z různorodé kolekce prezentující tendence světového dokumentu), Mezi moři (toto je soutěžní sekce reprezentující země/národy střední a východní Evropy – dějinné, politické, kulturní vztahy), Česká radost (výběr českých filmů), Fascinace („fascinace jsou velkou továrnou experimentální kinematografie, která film opřený o realitu zbavuje všeho, co jej tíží, a podstatným způsobem tak prohlubuje možnosti filmového vyjadřování“¹³⁶).

Nesoutěžní sekce: Zvláštní uvedení, Zoon Politikon, Izrael-Palestina, Doc-fi, Reality.tv, 3Docs, Pause!: Peter Kubelka Masterclass, Pocta: Woody Vasulka, Fascinace: Exprmntl.CZ, Do historie: Vladimír Krajina, Divoké myšlení, Den audiovizuálního dědictví, Česká televize uvádí, Krátká radost, Dílny, Radiodokument, DocAlliance.¹³⁷

Z výše uvedených sekcí se stojí za zmínku právě ta poslední jmenovaná. „Projekt Doc Alliance vznikl jako výsledek tvořivého partnerství šesti klíčových evropských festivalů dokumentárního filmu: CPH:DOX Copenhagen, DOK Leipzig, FID Marseille (od roku 2012), MFDF Ji.hlava, Planete Doc Film Festival a Visions du Réel Nyon.“¹³⁸ Cílem je šířit dokumenty mezi diváky a tím zároveň podporovat autorský film. K tomuto účelu vznikl online distribuční portál DAFilms.com. „Portál funguje na principu Video on Demand a v současné době nabízí permanentní přístup k více než šesti stům dokumentárních a experimentálních filmů. Diváci i filmoví profesionálové z celého světa

¹³⁴ Jihlava Mezinárodní festival dokumentárních filmů [online]. 2012 [cit. 2012-05-24]. Dostupné z: <http://www.dokument-festival.cz/information/venues>

¹³⁵ Tamtéž.

¹³⁶ Jihlava Mezinárodní festival dokumentárních filmů [online]. 2012 [cit. 2012-05-24]. Dostupné z: <http://www.dokument-festival.cz/program/sections>

¹³⁷ Tamtéž.

¹³⁸ DOC ALLIANCE Vaše dokumentární online kino [online]. 2012 [cit. 2012-05-24]. Dostupné z: <http://dafilms.cz/section/about-alliance>

mohou všechny filmy přístupné na DAFilms.com legálně a za minimální poplatek zhlédnout přímo ve svém počítači nebo si je stáhnout ve formátu AVI a DVD.”¹³⁹

6.4 CENY A POROTY

Tradičně jsou udíleny tyto ceny: „Nejlepší světový dokument v soutěžní sekci Opus bonum, Nejlepší dokumentární film střední a východní Evropy v soutěžní sekci Mezi moři, Nejlepší český dokumentární film v soutěžní sekci Česká radost, Nejlepší experimentální dokument v soutěžní sekci Fascinace, Cena Doc Alliance (cena je udělena na jednom z festivalů sdružených v Doc Alliance), Cena diváků, Cena za přínos světové kinematografii, Cena Respektu.”¹⁴⁰

6.5 INDUSTRY PROGRAM

Industry program byl v rámci jihlavského festivalu do minulého roku 10 let pořádán Institutem dokumentárního filmu (IDF). Jihlavský spolek amatérských filmařů (to znamená pořadatelé MFDF Jihlava) po celá léta pořádal jen diváckou sekci (program festivalu jako takového – retrospektivy, soutěže atd.). Letošní ročník bude prvním, kdy bude Industry program připraven týmem MFDF Jihlava. Z programu IDF proběhne v rámci festivalu pouze East Silver, což je tedy hlavním pojítkem dramaturgie festivalu a IDF.¹⁴¹ A také zde ještě částečně proběhne Ex Oriente Workshop – jeho druhá část. „Ex Oriente Film je mezinárodní workshop autorského dokumentárního filmu, který podporuje jeho vývoj a financování ve střední a východní Evropě.”¹⁴²

Na jihlavský festival se připravuje nový ročník ES, hledají se a vybírají se nové filmy ze střední a východní Evropy, vydává se katalog a mezinárodní porota udělí cenu "Silver Eye" nejlepším dokumentům z trhu (v kategorii krátký, středometrážní a celovečerní). Dramaturgové MFDF Jihlava z filmů, které jsou zařazené do trhu East Silver, vybírají filmy do své soutěže "Mezi moři". Toto je jediné propojení.¹⁴³

¹³⁹ *DOC ALLIANCE Vaše dokumentární online kino* [online]. 2012 [cit. 2012-05-24]. Dostupní z: <http://dafilms.cz/section/about-alliance>

¹⁴⁰ *Jihlava Mezinárodní festival dokumentárních filmů* [online]. 2012 [cit. 2012-05-24]. Dostupné z: <http://www.dokument-festival.cz/about-us/juries>

¹⁴¹ Tyto informace mi byly laskavě poskytnuty Magdou Španihelovou z týmu IDF.

¹⁴² *Institut dokumentárního filmu* [online]. 2012 [cit. 2012-05-24]. Dostupné z: <http://www.dokweb.net/cs/ex-oriente-film/o-ex-oriente-film-o-ex-oriente-film-843/?&sac=79>

¹⁴³ Tyto informace mi byly laskavě poskytnuty Magdou Španihelovou z týmu IDF.

„Dokumentární trh East Silver je první dokumentární trh, který je zaměřen výhradně na střední a východní Evropu. Hlavním cílem trhu je každoroční zmapování nové dokumentární tvorby, vytvoření přehledného katalogu a digitalizované videotéky, která je zpřístupněna nejširšímu okruhu filmových profesionálů - zástupcům televizních stanic, zásadním světovým filmovým festivalům nebo sales agentům v průběhu celého roku.“¹⁴⁴ Součástí této festivalové platformy je East Silver Karavana. Karavana má možnost představit kolem 30 dokumentů na světových festivalech jako je Berlinale, Sunny side of the Doc (La Rochelle), IDFA (Amsterdam) a další.¹⁴⁵ Jde o celoroční aktivitu. Tento rok se bude konat 9. ročník.

Jak bude tedy Industry program vypadat tento rok? Součástí bude již tradičně Docu Talents from the East (8. ročník). Tato část je organizována MFDF Jihlava spolu a MFF Karlovy Vary, v jehož rámci probíhá. „Docu Talents from the East 2012 představí nejpozoruhodnější autorské dokumentární projekty ze střední a východní Evropy, ve fázi produkce či postprodukce.“¹⁴⁶ Uskuteční se 3.ročník Festival Identity – seminář pro organizátory filmových festivalů.¹⁴⁷ I letos se uskuteční již zmíněné Inspirační fórum. Novinkou bude Emerging Producers. Projekt je zaměřen na evropské producenty. „Cílem čtyřdenního projektu je upozornit na mladé talenty, usnadnit 15 začínajícím producentům z evropských zemí přístup k informacím, a zvýšit tak potenciál budoucích evropských koprodukcí.“¹⁴⁸

6.6 PUBLIKAČNÍ ČINNOST

Jednou ze záslužných činností MFDF Jihlava je publikační činnost. „Jihlavský festival dlouhodobě publikuje jak texty z oblasti teorie a historie dokumentární kinematografie, tak tituly reflektující tvorbu a myšlení významných tvůrců. Snaží se přitom v českém kontextu systematicky zaplňovat prázdná místa v poznání dokumentárního filmu.“¹⁴⁹ Prostřednictvím festivalu byly vydány dvě zásadní knihy

¹⁴⁴ Institut dokumentárního filmu [online]. 2012 [cit. 2012-05-24]. Dostupné z: <http://www.eastsilver.net/cs/east-silver/o-east-silver-east-silver-2012-780/?&sac=14>

¹⁴⁵ SIMKOVA, Miriam. East Silver. *JIHLAVA CATALOGUE 10/2006*. Jihlava: Jihlavský spolek amatérských filmařů, 2006. s. 286. ISBN 80-903513-7-9.

¹⁴⁶ Jihlava Mezinárodní festival dokumentárních filmů [online]. 2012 [cit. 2012-05-24]. Dostupné z: <http://www.dokument-festival.cz/program/industry>

¹⁴⁷ Tamtéž.

¹⁴⁸ Tamtéž.

¹⁴⁹ Jihlava Mezinárodní festival dokumentárních filmů [online]. 2012 [cit. 2012-05-24]. Dostupné z: <http://www.dokument-festival.cz/about-us/publications>

předních historiků a teoretiků dokumentárního filmu. Jde o knihu Guye Gauthiera - Dokumentární film, jiná kinematografie a Úvod do dokumentárního filmu Billa Nicholse.

7 SROVNÁNÍ MFDF JIHLAVA A JEDEN SVĚT

Mohlo by se zdát, že vymezení festivalů jako festivaly dokumentárního filmu je dosti vystihující a již úzce tematicky zaměřené, ale právě na příkladu těchto dvou festivalů se ukazuje, že opak je pravdou. Oba dva festivaly se věnují problematice dokumentárního filmu, ale již zcela od začátku je jasné, že motivy a prvotní impuls k založení festivalů jsou zcela odlišné. MFDF Jeden svět byl založen společností Člověk v tísni (společnost, která bojuje za dodržování lidských práv). Festival se s podporou výpovědní hodnoty dokumentární tvorby zaměřuje na dodržování lidských práv ve světě i u nás. „Lidskoprávní festivaly se pokouší přinést komplexní realitu z pozadí povrchnosti všech „breaking news“ a přitáhnout pozornost k příběhům, které nejsou zprostředkována mainstreamovými médii.“¹⁵⁰ Festival Jeden svět se zaměřuje primárně na obsah dokumentů a na snahu šířit jimi zobrazovaná témata. Zároveň vytváří podklady pro vzdělávání – příkladem je zmíněný celoroční projekt Jeden svět na školách. Oproti tomu MFDF Jihlava byl založen Jihlavským spolkem amatérských filmařů. Po prozkoumání festivalových aktivit je zřejmé, že MFDF Jihlava usiluje o podporu dokumentů a hlavně dokumentaristů ze střední a východní Evropy. Pracuje na vytváření platformy na podporu vzniku, produkce i distribuce dokumentární tvorby.

Jeden svět je specifický a ojedinělý v českých podmínkách tím, že není soustředěn pouze do jednoho města, ale do 40 dalších. Primárním cílem festivalu tedy není vytvoření prostoru pro komunikaci filmových profesionálů, ale naplnit svoji edukační funkci a proniknout k co nejvíce divákům. To neznamena, že to není cílem i MFDF Jihlava, ale spíše je v pozornosti festivalu přivážet do Jihlavy filmové profesionály, sales agenty a další.

Oba dva festivaly – MFDF Jeden svět i Jihlava nepatří mezi festivaly, které slouží pouze jako přehlídka dokumentů uplynulého roku, naopak se oba dva věnují svým aktivitám v průběhu celého roku. Jeden svět například prostřednictvím svých debatních

¹⁵⁰ PORYBNÁ, Tereza. *Setting up a human rights film festival: a handbook for festival organizers including case studies of prominent human rights events*. Prague: People in Need, 2009, s.15. ISBN 978-808-6961-644.

čtvrtek a Jihlava svými workshopy. To znamená, že festivalové aktivity nejsou soustředěny pouze do několika dní, kdy se festivaly pořádají, což není v ČR také obvyklé.

V minulých letech daly oba festivaly základy svým industry sekcím. Hlavně díky spojení IDF a MFDF Jihlava byla vytvořena platforma mezinárodních rozměrů. „V tomto smyslu se Jihlava stala s IDF festivalem evropských parametrů s dobrým koncepčním a teritoriálním zacílením své industry sekce, která byla najednou atraktivní pro zahraniční hosty z oblasti dokumentární tvorby. O tom nakonec svědčí přítomnost padesáti zavedených filmových profesionálů, nákupčích a sales agentů (na posledním ročníku s některými velkými jmény z ARTE, ZDF či třeba Wide Managementu).“¹⁵¹ Otázka je, jak to bude dále, protože jak bylo uvedeno výše, tento rok se spojení částečně přerušilo a omezilo. MFDF Jihlava bude vytvářet svůj Industry program a některé aktivity IDF se přesunuly do Prahy již letos a byly pořádány ve spolupráci s MFDF Jeden svět. Jaký vliv to bude na mít oba festivaly se teprve ukáže.

Přestože oba festivaly se od sebe odlišují tematicky, koncepčně je jejich program sestaven obdobně. Prosazují dokumentární tvorbu na mezinárodní úrovni a oba dva festivaly jsou mezinárodně uznávané a to i navzdory faktu jak krátce oproti jiným působí. Oba jsou symbolem nové éry 90. let 20.století, která úspěšně pokračuje dodnes. Vytváří účinnou festivalovou síť, filmovým tvůrcům poskytují prostor pro prezentaci jejich projektů a možnost utvářet nové kontakty, divákům ukazují to nejlepší, co mohou vidět, podporují vznik nových dokumentů atd. Satisfakcí pro ně zcela jistě musí být divácký ohlas, návštěvnost a také úspěšně uskutečněné projekty a cíle.

Závěrem doufám, že oba festivaly budou nadále pokračovat ve svých současných aktivitách a vytvářet nové, protože filmové festivaly představují pro dokumentární tvorbu zcela nenahraditelnou platformu.

¹⁵¹ PROCHÁZKA, Michal. Institut dokumentárního filmu mezi moři, ale hlavně festivaly. *Cinepur čtvrtletník dobrého filmu*. Praha: Sdružení přátel Cinepur, 19. ročník, č. 79. 2012. s. 15. ISSN 1210-678x.

ZÁVĚR

Marijke de Valck si ve své knize věnované filmovým festivalům klade otázku: „Poskytuje síť filmových festivalů tolik potřebnou reprezentaci světové kinematografie, nabízí příležitosti pro mezinárodní publicitu, zastává se zanedbaných nebo cenzurovaných sociálních či politických záležitostí a kulturních identit v nezávislých fórech, kde umělci mohou mluvit otevřeně?“¹⁵² Pokud zasadíme toto tvrzení do kontextu České republiky, MFDF Jihlava a Jeden svět, myslím si, že rozhodně ano. Tento názor se zakládá na prostudování programové náplně a jednotlivých aktivit obou festivalů. MFDF Jeden svět se zabývá primárně porušováním lidských práv, ale zároveň se zastává zanedbaných nebo cenzurovaných sociálních či politických záležitostí. Prostřednictvím dokumentární tvorby usiluje o získávání povědomí o těchto tématech u svých diváků již od útlého věku a důraz je kladen také na rozpoutání diskuse. MFDF Jihlava se oproti tomu více zabývá utvářením vhodných podmínek pro tvorbu filmařů ve střední a východní Evropě – pořádá workshopy, pitching fóra apod. To znamená, že během těchto událostí mají režiséři, distributoři a další možnost spolu komunikovat a mluvit otevřeně. Hledají spolu například nová témata a pohledy. Tato uvedená fakta ukazují, že tyto dva festivaly nestojí proti sobě, ale naopak se spíše na „českém trhu“ doplňují. Je to tak proto, že zaměřují své aktivity na jiné cílové skupiny.

Co je pro ně naopak společné, je to, že oba dva mají své industry sekce a zóny. Od letošního roku se navíc, jak již bylo zmíněno některé aktivity doposud spojené s MFDF Jihlava přesouvají na Jeden svět. Otázkou je, zda to Jihlavě neuškodí, protože tato sekce zde byla 10 let a vybudovala si skvělé zázemí. Další spojitost je v tematickém zaměření jednotlivých ročníků. Rok 2011 byl specifický politickými nepokoji po celém světě. Na to reagoval MFDF Jeden svět tím, že ústředním tématem bylo: Protesty, nepokoje, revolta. Jihlava se politické tematice věnovala také, ale zaměřila se na české prostředí. „Letošní Jihlava zaostřuje na domácí politický dokument, v soutěžních sekcích skládá střepy kolektivního vědomí, vrací se k ranám minulosti stále zanícených politikou.“¹⁵³

Dokumentární tvorba je menšinové odvětví v rámci filmového průmyslu obecně, ale i v České republice. Problémy dokumentární tvorby u nás tkví převážně ve finančních

¹⁵² VALCK, Marijke de. *Film festivals: from European geopolitics to global cinephilia*. Amsterdam: Amsterdam University Press, c2007, s. 215. ISBN 9789053561928.

¹⁵³ LISKA, Eugen. Úvodník – sobota 29.10.2011. *Dok.revue*. 2011.

podmínkách české kinematografie. Ke zlepšení tohoto stavu přispívají právě zmíněné industry aktivity (určené pro filmové profesionály) obou festivalů, které podporují jak jednotlivé autory, ale také napomáhají představovat a financovat jednotlivé projekty a následně s nimi například objíždět ostatní mezinárodní filmové festivaly. Jak již bylo řečeno, rok 2011 je hodnocen jako úspěšný – dokumentární tvorba nachází stále více prostoru nejen prostřednictvím filmových festivalů, ale také v televizním vysílání. Dochází tedy k rozmachu této tvorby nejen v rámci diváckého zájmu (například festival Jeden svět navštíví každoročně přes 100 tisíc diváků), což má vliv i na distributory. „V neposlední řadě rozmach dokumentů přesvědčil distributory o tom, že má cenu vracet dokumentární filmy na plátna kin – vždyť letos bylo ze 44 premiérových snímků rekordních čtrnáct dokumentárních.“¹⁵⁴

Cílem této práce bylo nejprve v praktické části přinést poznatky k tematice dokumentárních filmů (témata, obsah, výkladové módy, etické otázky) a filmových festivalů (jejich historický vývoj, festivalový okruh, upozornit na některé důležité aspekty při zakládání a pozdějším organizování filmového festivalu). Teoretická část práce v návaznosti na získané poznatky z praktické části dala do kontextu dva filmové festivaly dokumentárního filmu v ČR (oba datují svůj vznik po roce 1990) – MFDF Jihlava a Jeden svět. Tato část měla za cíl porovnat koncepci, dramaturgii a obecné tematické zaměření obou festivalů. Zároveň tato část prostřednictvím těchto festivalů ukazuje, jak může fungovat festival dokumentárních filmů v českém prostředí a do jaké podoby se může rozrůst a formovat a to i v tak krátké době jako u MFDF Jihlava a Jeden svět.

Závěrem doufám, že i příští rok bude minimálně stejně tak úspěšný z pohledu dokumentární tvorby jako ten předešlý a diváci si opět najdou cestu k dokumentům, filmaři najdou zajímavá témata a distributory, kteří budou ochotni jejich tvorbu podpořit. A také doufám v to, že ústředními tématy festivalů budou oproti letošnímu roku (protesty, nepokoje, revolta) více pozitivní události.

¹⁵⁴ PROCHÁZKA, Michal. Institut dokumentárního filmu mezi moři, ale hlavně festivaly. *Cinepur čtvrtletník dobrého filmu*. Praha: Sdružení přátel Cinepur, 19. ročník, č. 79. 2012. s. 17. ISSN 1210-678x.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

KNIŽNÍ ZDROJE

ADLER, Rudolf a Jiří MYSLÍK. *ABCD...pro všechny: film a video*. 1. vyd. Hradec Králové: Středisko amatérské kultury Impuls, 2006, 143 s. ISBN 80-239-8241-9.

ADLER, Rudolf. *Cesta k filmovému dokumentu: studijní texty*. 3. rozš. vyd. Praha: Akademie múzických umění, 2001, 90 s. ISBN 80-858-8372-4.

BLANDFORD, Steven, Barry Keith GRANT a Jim HILLIER. *The film studies dictionary*. New York: Co-published in the United States of America by Oxford University Press, 2001, vii, 287 p. ISBN 03-407-4191-0.

ELLIS, Jack C. *The documentary idea: a critical history of English-language documentary film and video*. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice Hall, c1989, 310 s. ISBN 01-321-7142-2.
FRIEDMANN, Anthony. *Writing for visual media*. Boston: Focal Press, c2001, xiii, 250 p. ISBN 978-0240803876.

GAUTHIER, Guy. *Dokumentární film, jiná kinematografie*. 1. vyd. Překlad Ladislav Šerý. V Praze: Akademie múzických umění, 2004, 507 s. ISBN 80-7331-023-6.

HILL, John a Pamela Church GIBSON. *The Oxford guide to film studies*. New York: Oxford University Press, 1998, 624 s. ISBN 01-987-1124-7.

HOVORKA, Marek. *JIHLAVA CATALOGUE 10/2006*. Jihlava: Jihlavský spolek amatérských filmařů. s. 10 – 11. 315 s. ISBN 80-903513-7-9.

KRYL, Michal. *Jeden svět 2011 Festival dokumentárních filmů o lidských právech: Vaše energie je potřeba jinde. Člověk v tísní*, 2011. 95 s.

KUBICA, Petr. Úvodník. *Dok.revue* 5.11. *Respekt*. 2011, s. 1 – 4. č.51/52. 122 s.

KUBICA, Petr. Chybí mi reflexe české současnosti. *Respekt*. 2011, s. 1 – 5. č. 26/27. 122 s.

KUBICA, Petr. I don't even want to say it. *Dok.revue: revue pro dokumentární film*, 2008. Jihlava: Jihlavský spolek amatérských filmařů. 2008. 185 – 191. 206 s. ISBN 978-80-87150-04-7.

KULHÁNKOVÁ, Hana. *Dějiny, film a lidská práva. Člověk v tísní*. Praha, 2009. 188 s.

LISKA, Eugen. Úvodník – sobota 29.10.2011. *Dok.revue*, 2011.

MIKULOVÁ, Soňa. Úvodník. *Dok.revue* 4.11. *Respekt*. 2011, s. 1 – 5. č.42. 90 s.

NICHOLS, Bill. *Úvod do dokumentárního filmu*. Praha: Akademie múzických umění v Praze, 2010. 316 s. ISBN 80-7331-23-6.

PORYBNÁ, Tereza. *Setting up a human rights film festival: a handbook for festival organizers including case studies of prominent human rights events*. Prague: People in Need, 2009, 235 s. ISBN 978-808-6961-644.

PROCHÁZKA, Michal. Institut dokumentárního filmu mezi moři, ale hlavně festivaly. *Cinepur čtvrtletník dobrého filmu*. Praha: Sdružení přátel Cinepur, 19. ročník, č. 79. 2012. s. 14 – 17. 100 s. ISSN 1210-678x.

SIMKOVA, Miriam. East Silver. *JIHLAVA CATALOGUE 10/2006*. Jihlava: Jihlavský spolek amatérských filmařů, 2006. s. 286. ISBN 80-903513-7-9. (286 – 289)

SKLENÁŘ, Václav. *Deset kapitol o dokumentárním televizním filmu*. Praha: Akademie múzických umění v Praze, 1974. 143 s.

SLOVÁKOVÁ, Andrea. Úvod. *Dok.revue: revue pro dokumentární film*, 4/2006. Jihlava: Jihlavský spolek amatérských filmařů. 2006. s. 7 - 8. 189 s. ISBN 80-903513-5-4.

ŠAFAŘÍK, Petr. Česká autorská dokumentaristika a mezinárodní koprodukce. *Dok.revue: revue pro dokumentární film*, 5/2007. Jihlava: Jihlavský spolek amatérských filmařů. 2007. s. 97 – 117. 207 s. ISBN 978-80-87150-01-6.

THOMPSONOVÁ, Kristin a David BORDWELL. *Dějiny filmu: Přehled světové kinematografie*. Akademie muzických umění v praze: Nakladatelství Lidové noviny, 2011. 827 s. ISBN: 978-80-7331-207-7.

VALCK, Marijke de. *Film festivals: from European geopolitics to global cinephilia*. Amsterdam: Amsterdam University Press, c2007, 276 s. ISBN 9789053561928.

INTERNETOVÉ ZDROJE

Academia Film Olomouc, 47. mezinárodní festival populárně-vědeckých filmů [online]. 2012 [cit. 2012-05-08]. Dostupné z: http://www.afo.cz/index.php?seo_url=historie-festivalu

Česká televize. *O festivalu* [online]. [cit. 2012-05-01]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/festivals/cesky-dokument-2011/>

DOC ALLIANCE Vaše dokumentární online kino [online]. 2012 [cit. 2012-05-24]. Dostupní z: <http://dafilms.cz/section/about-alliance>

Institut dokumentárního filmu [online]. 2012 [cit. 2012-05-24]. Dostupné z: <http://www.eastsilver.net/cs/east-silver/o-east-silver-east-silver-2012-780/?&sac=14>

Institut dokumentárního filmu [online]. 2012 [cit. 2012-05-24]. Dostupné z: <http://www.dokweb.net/cs/ex-oriente-film/o-ex-oriente-film-o-ex-oriente-film-843/?&sac=79>

Jeden svět '99 [online]. 1999 [cit. 2012-05-19]. Dostupné z: <http://www.oneworld.cz/oneworld/1999/czech/index.htm>

Jeden svět festival dokumentárních filmů o lidských právech 2011 [online]. 2011 [cit. 2012-05-19]. Dostupné z: <http://www.jedensvet.cz/2011/o-festivalu>

Jeden svět festival dokumentárních filmů o lidských právech 2012 [online]. 2012 [cit. 2012-05-19]. Dostupné z: <http://www.jedensvet.cz/pit/o-projektu>

Jeden svět festival dokumentárních filmů o lidských právech 2012 [online]. 2012 [cit. 2012-05-19]. Dostupné z: <http://www.jedensvet.cz/2012/jeden-svet-v-bruselu>

Jeden svět festival dokumentárních filmů o lidských právech 2012 [online]. 2012 [cit. 2012-05-19]. Dostupné z: <http://www.jedensvet.cz/2012/sesterske-festivaly>

Jeden svět festival dokumentárních filmů o lidských právech 2012 [online]. 2012 [cit. 2012-05-19]. Dostupné z: <http://www.jedensvet.cz/2012/industry>

Jeden svět festival dokumentárních filmů o lidských právech 2012 [online]. 2012 [cit. 2012-05-19]. Dostupné z: <http://www.jedensvet.cz/2012/ceny-a-poroty>

Jeden svět festival dokumentárních filmů o lidských právech 2012 [online]. 2012 [cit. 2012-05-19]. Dostupné z: <http://www.jedensvet.cz/2012/tematicke-kategorie>

Jeden svět festival dokumentárních filmů o lidských právech 2012 [online]. 2012 [cit. 2012-05-19]. Dostupné z: <http://www.jedensvet.cz/2012/tematicke-kategorie/168>

Jeden svět festival dokumentárních filmů o lidských právech 2012 [online]. 2012 [cit. 2012-05-19]. Dostupné z: <http://www.jedensvet.cz/2012/tematicke-kategorie/174>

Jeden svět festival dokumentárních filmů o lidských právech 2012 [online]. 2012 [cit. 2012-05-19]. Dostupné z: <http://www.jedensvet.cz/2012/tematicke-kategorie/172>

Jeden svět na školách: Program společnosti člověk v tísní [online]. 2012 [cit. 2012-05-20]. Dostupné z: http://www.jedensvetnaskolach.cz/test/File/JSnS_10_let.pdf

Jeden svět na školách: Program společnosti člověk v tísní [online]. 2012 [cit. 2012-05-20]. Dostupné z: <http://www.jedensvetnaskolach.cz/index2.php?id=4>

Jihlava Mezinárodní festival dokumentárních filmů [online]. 2012 [cit. 2012-05-24]. Dostupné z: <http://www.dokument-festival.cz/about-us/publications>

Jihlava Mezinárodní festival dokumentárních filmů [online]. 2012 [cit. 2012-05-24]. Dostupné z: <http://www.dokument-festival.cz/program/industry>

Jihlava Mezinárodní festival dokumentárních filmů [online]. 2012 [cit. 2012-05-24]. Dostupné z: <http://www.dokument-festival.cz/about-us/juries>

Jihlava Mezinárodní festival dokumentárních filmů [online]. 2012 [cit. 2012-05-24]. Dostupné z: <http://www.dokument-festival.cz/program/sections>

Jihlava Mezinárodní festival dokumentárních filmů [online]. 2012 [cit. 2012-05-24]. Dostupné z: <http://www.dokument-festival.cz/information>

Jihlava Mezinárodní festival dokumentárních filmů [online]. 2012 [cit. 2012-05-24]. Dostupné z: <http://www.dokument-festival.cz/about-us/venues>

Jihlava Mezinárodní festival dokumentárních filmů [online]. 2012 [cit. 2012-05-08]. Dostupné z: <http://www.dokument-festival.cz/about-us>

Mental Power Prague Film Festival [online]. 2012 [cit. 2012-05-08]. Dostupné z: <http://www.mentalpower.cz/>

Mezinárodní festival outdoorových filmů [online]. 2012 [cit. 2012-05-08]. Dostupné z: <http://www.mfof.cz/>

Mezinárodní filmový festival Karlovy Vary [online]. 2012 [cit. 2012-05-08]. Dostupné z: <http://www.kviff.com/cz/filmy/programove-sekce/>

One WorldJeden svět [online]. 2002 [cit. 2012-05-19]. Dostupné z: <http://www.oneworld.cz/ow/2002/cz/>

Na závěr bych zde ráda poděkovala Kateřině Bartošové z týmu MFDF Jeden svět za darování knihy *Setting up a human rights film festival: a handbook for festival organizers including case studies of prominent human rights events*, Markétě Císařové z týmu MFDF Jihlava za materiály a informace o festivalu a Magdě Španihelové z týmu IDF za poskytnutí informací o činnosti Institutu dokumentárního filmu a jeho vztahu k MFDF Jihlava.